

Belastingoverzicht grote gemeenten 2010

dr. M.A. Allers
dr. L.A. Toolsema
dr. C. Hoeben
drs. J. Bolt

Onderzoek in opdracht van het
Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG)

rijksuniversiteit
groningen

COELO

Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden

Belastingoverzicht grote gemeenten 2010

dr. M.A. Allers
dr. L.A. Toolsema
dr. C. Hoeben
drs. J. Bolt

COELO
Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
Faculteit Economie en Bedrijfskunde
Rijksuniversiteit Groningen
www.coelo.nl

COELO-rapport 10-1
2010

ISBN 978 90 76276 58 8

© COELO, Groningen, 2010

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming. Aan het verzamelen en het verwerken van de gegevens voor deze uitgave is de grootst mogelijke zorg besteed. Iedere aansprakelijkheid voor de gevolgen van activiteiten die op basis van deze gegevens worden ondernomen wordt echter afgewezen.

Inhoud

0.	Voorwoord	6
1.	Inleiding	7
1.1.	Achtergrond en doel	7
1.2.	Inhoud	7
1.3.	Gegevens	7
2.	Samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen in 2010	8
2.1.	Tarieven	8
2.2.	Woonlasten	9
2.3.	Kwijtschelding	10
3.	Tarieven	11
3.1.	Inleiding	11
3.2.	Onroerendezaakbelastingen	12
3.3.	Reinigingsheffingen	16
3.4.	Rioolheffing	19
3.5.	Secretarieleges	22
3.6.	Kwijtschelding	25
4.	Woonlasten	26
4.1.	Inleiding	26
4.2.	Gemeentelijke woonlasten	26
4.3.	Gemeentelijke woonlasten in het totaal aan woonlasten	30
5.	Achtergronden gemeentelijke belastingen	32
5.1.	Inleiding	32
5.2.	Onroerendezaakbelastingen	32
5.3.	Heffing voor Bedrijveninvesteringszones (BIZ)	34
5.4.	Reinigingsheffingen	34
5.5.	Rioolheffing	35
5.6.	Secretarieleges	37
5.7.	Kwijtschelding	38
6.	Verantwoording	40
6.1.	Gemiddelden	40
6.2.	Uitgangspunten waterverbruik en afvalaanbod	40
6.3.	Onroerendezaakbelastingen	41
6.4.	Gestandaardiseerd ozb-tarief	41
6.5.	Netto woonlasten	42
	Tabellen	43

O. Voorwoord

Het *Belastingoverzicht grote gemeenten 2010* is in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG) opgesteld door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO).

De onderzoekers danken de medewerkers van de deelnemende gemeenten voor hun bereidwilligheid bij het invullen van het elektronisch vragenformulier en het aanleveren van aanvullende informatie.

Verder is dank verschuldigd aan Jacob Dankert, Lianne van der Kolk, Regina Thie en Mirjam Zengers voor hun hulp bij de dataverzameling en controle. Vanzelfsprekend berust de verantwoordelijkheid voor eventueel resterende onvolkomenheden bij de auteurs.

1. Inleiding

1.1. Achtergrond en doel

Het Belastingoverzicht grote gemeenten wordt jaarlijks opgesteld in opdracht van het Belastingoverleg Grote Gemeenten (BOGG) en verscheen voor het eerst in 1991. Aanvankelijk werd het opgesteld door de gemeente Tilburg, daarna door het ESBL (Erasmus Studiecentrum Belastingen Lokale Overheden). Sinds 2002 stelt COELO het Belastingoverzicht op.

Het Belastingoverzicht grote gemeenten levert in de eerste plaats statistische gegevens die gemeenten en de VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten) kunnen gebruiken bij de vormgeving van het belastingbeleid. Verder heeft het overzicht tot doel een rol te spelen in de maatschappelijke discussie over gemeentelijke belastingen.

1.2. Inhoud

Het Belastingoverzicht bevat een overzicht van de tarieven van onroerendezaakbelastingen (ozb), reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht), rioolheffing en secretarieleges in de gemeenten die deel uitmaken van het BOGG. Ook wordt aandacht besteed aan de plaats van de gemeentelijke belastingen in het geheel aan woonlasten voor huishoudens. Door zo vroeg mogelijk in het jaar te publiceren kunnen de gegevens optimaal worden gebruikt bij de beleidsvoorbereiding.

1.3. Gegevens

De in dit Belastingoverzicht opgenomen tarieven zijn de tarieven zoals die door de gemeenteraad zijn vastgesteld.¹ We zijn dus niet uitgegaan van de begrotingen. De gegevens zijn door COELO verzameld. In eerste instantie is daarbij gebruik gemaakt van een elektronisch vragenformulier, waarin diverse controles zijn ingebouwd. Van sommige gemeenten is aanvullende informatie per e-mail of telefoon verkregen.

De getallen in de tabellen staan tegen een gekleurde achtergrond. Per kolom is ongeveer een derde blauw, een derde grijs en een derde rood. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke waarden relatief laag (blauw) of hoog (rood) zijn. Bij de keuze van de gehanteerde kleuren is zo veel mogelijk rekening gehouden met de visuele beperking van kleurenblinden.²

¹ In enkele gevallen wordt noodgedwongen gebruik gemaakt van nog niet vastgestelde tarieven. Dit wordt dan apart vermeld.

² Hierbij is gebruik gemaakt van J. Walraven, *Kleurenblind. Zien en toch niet zien*, Blind Color, Arnhem, 2000.

2. Samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen in 2010

Dit hoofdstuk geeft een samenvatting van enkele belangrijke ontwikkelingen in 2010. Achterin dit overzicht staan tabellen met detailgegevens over alle 37 onderzochte gemeenten. In deze gemeenten woont 38 procent van de Nederlandse bevolking.

2.1. Tarieven

Tabel 2.1 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de tarieven van enkele belangrijke gemeentelijke belastingen, en van de woonlasten voor huishoudens. In afwijking van andere publicaties worden hier de gemiddeld betaalde tarieven van de rioolheffing en de reinigingsheffing in een gemeente weergegeven. Dit betreft een gemiddelde van de tarieven voor verschillende huishoudensgrootten, gewogen met het aantal huishoudens van die omvang in de gemeente (zie de verantwoording in hoofdstuk 6). Deze tarieven zijn dus gelijk aan de gemiddeld betaalde bedragen in een gemeente.

Tabel 2.1 Tarievenoverzicht 2010

	Tarief in % (ozb) of euro's			Verandering (%) ^e		
	Laagste	Gemiddelde	Hoogste	Kleinste stijging	Mutatie van gemiddelde	Grootste stijging
Ozb woningen ^a	0,0529	0,0994	0,1704	-6,1	0,1	8,7
Ozb niet-woningen ^b	0,2473	0,3944	0,7261	-4,9	0,4	7,3
Reinigingsheffing ^c	74	257	334	-9,0	-0,3	8,4
Rioolheffing ^c	31	140	220	-25,0	3,0	53,2
Woonlasten ^d	480	610	698	-7,0	0,6	5,3
Paspoort	49,60	50,65	50,90	0,0	2,1	2,8
Rijbewijs	32,00	45,72	63,90	-20,8	2,1	51,3
Uittreksel GBA	5,50	9,23	14,55	-1,7	1,4	15,5

Gemiddelden zijn gewogen naar inwonertal. Onder het kopje 'Mutatie van gemiddelde' staat de verandering van het gemiddelde tarief, en niet de gemiddelde verandering zoals die in de tabellen achterin dit overzicht staat.

a Tarief voor eigenaar als percentage van de woz-waarde.

b Tarief voor eigenaar en gebruiker samen als percentage van de woz-waarde.

c Gemiddeld betaald tarief, op basis van huishoudensomvang.

d Ozb eigenaar voor een woning met de in de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus gemiddeld tarief rioolheffing en reinigingsheffing op basis van huishoudensomvang.

e Mutatie ozb-tarieven: gecorrigeerd voor de ontwikkeling van de waarde van onroerende zaken.

In 2010 is het peiljaar van de woz-waarden verschoven van 2008 naar 2009. Daardoor is de waarde van woningen in de grote gemeenten gestegen met gemiddeld 0,4 procent en de waarde van niet-woningen gedaald met 1,7 procent. De gemeenten hebben hun ozb-tarieven aangepast aan deze ontwikkelingen.

De gemiddelde³ ozb-tarieven van de grote gemeenten stijgen dit jaar - gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling - met 0,1 procent (woningen) en 0,4 procent (niet-woningen, voornamelijk bedrijfspanden). Ter vergelijking: de inflatie was gemiddeld 1,2 procent in 2009 en zal in 2010 naar verwachting 1,0 procent bedragen.⁴

Het gemiddelde tarief van de rioolheffing (gebruiker en eigenaar samen) neemt met 3,0 procent toe en dat van de reinigingsheffing (reinigingsrecht of afvalstoffenheffing) daalt met 0,3 procent.

Een paspoort is in vrijwel elke grote gemeente even duur (50,90 euro), de prijs van een rijbewijs varieert van 32,00 tot 63,90 euro. Een uittreksel uit het bevolkingsregister (Gemeentelijke Basisadministratie, GBA) kost tussen 5,50 en 14,55 euro en is gemiddeld 1,4 procent duurder dan vorig jaar.

2.2. Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we hier de ozb voor de eigenaar van een woning met een voor de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus gemiddelde rioolheffing en reinigingsheffing op basis van huishoudensomvang.⁵ De gemiddelde woonlasten lopen dit jaar met 0,6 procent op tot 610 euro, 3,40 euro meer dan vorig jaar. Dit is historisch gezien een geringe stijging. Gecorrigeerd voor inflatie is zelfs sprake van een daling (zie figuur 2.1).⁶

De woonlastenstijging komt grotendeels op het conto van de rioolheffing. De woonlasten zijn in absolute termen het laagst in Alkmaar (480 euro) en het hoogst in Zaanstad (698 euro). Negen gemeenten verlagen de woonlasten. De grootste daling vindt plaats in Nijmegen met 7,0 procent. De woonlasten stijgen het meest in Arnhem (5,3 procent).

Van het geheel van de bijkomende woonlasten (dus naast huur of financiering eigen woning) nemen de gemeentelijke lasten 18 procent voor hun rekening. Energie en water is met 41 procent veruit de grootste post.

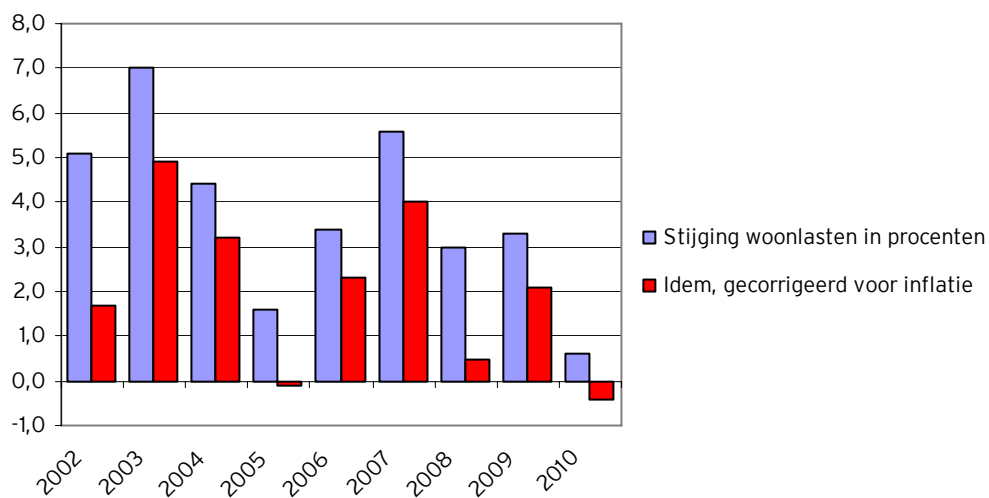
³ Waar in dit overzicht sprake is van gemiddelden over gemeenten gaat het om naar inwonertal gewogen gemiddelden.

⁴ Bron: CBS *Persbericht*, 7 januari 2010 (PB10-001) en CPB nieuwsbrief 2009/4.

⁵ Voor details zie de verantwoording in hoofdstuk 6.

⁶ Gedurende de jaren die in figuur 2.1 staan vermeld is de samenstelling van de groep grote gemeenten overigens wel veranderd.

Figuur 2.1 Woonlastenstijging grote gemeenten sinds 2002

2.3. Kwijtschelding

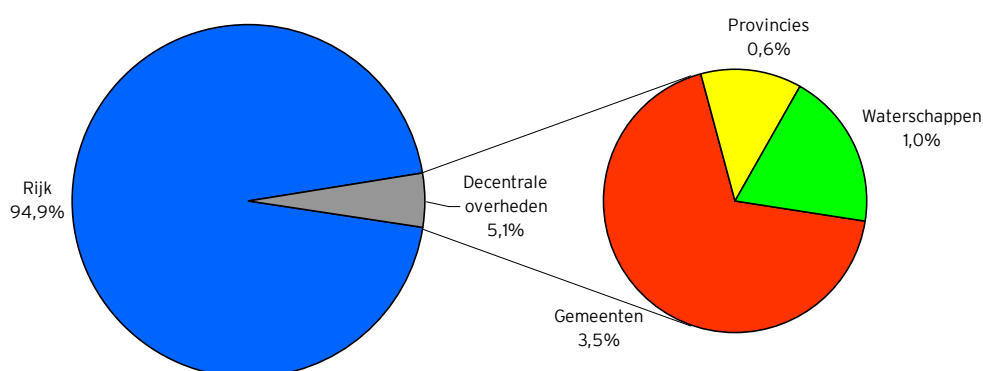
Huishoudens met een minimuminkomen komen in alle grote gemeenten in aanmerking voor kwijtschelding, zij het dat bij de reinigingsheffing niet altijd de gehele aanslag onder de kwijtschelding valt. Minimumhuishoudens betalen gemiddeld 6 euro aan woonlasten.

3. Tarieven

3.1. Inleiding

Van alle belastingen en sociale premies die in Nederland worden geïnd komt 5,1 procent voor rekening van de lagere overheden. Het aandeel van de gemeenten bedraagt circa 3,5 procent, dat van de waterschappen 1,0 procent en dat van de provincies 0,6 procent (figuur 3.1).⁷

Figuur 3.1 Aandeel decentrale overheden in begrote belasting- en premieopbrengst, 2010

Gemeten aan de opbrengst zijn de ozb, de reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht) en de rioolheffing de belangrijkste gemeentelijke heffingen. Dit is te zien in figuur 3.2.⁸ De restcategorie in deze figuur omvat hondenbelasting, forensenbelasting, reclamebelasting, baatbelasting, roerende woon- en bedrijfsruimtenbelasting, marktgelden en begraafplaatsrechten.

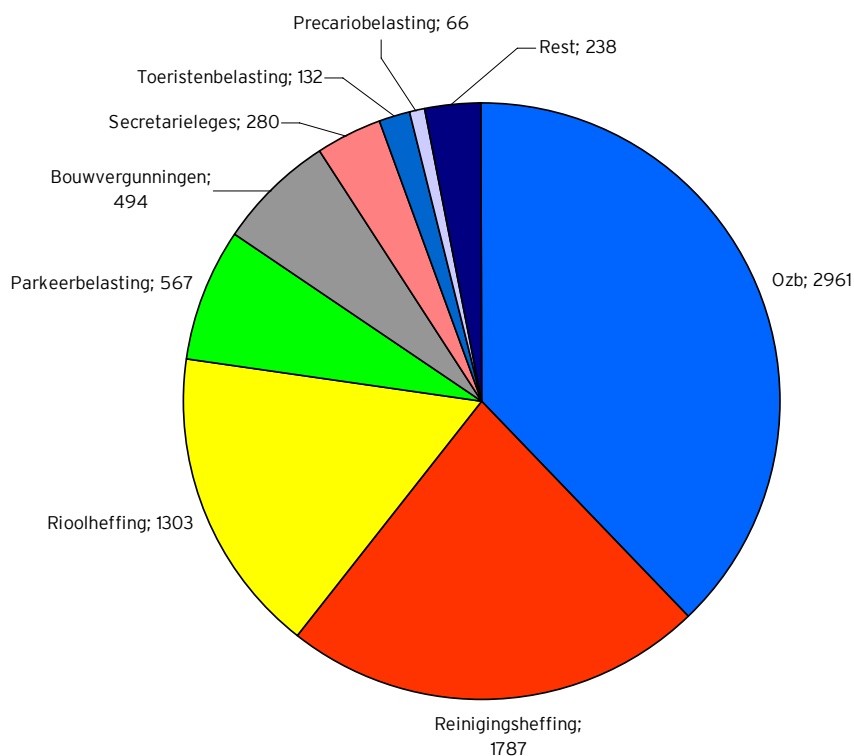
De volgende paragrafen gaan in op de ontwikkeling van de tarieven van de gemeentelijke belastingen in de grote gemeenten. Meer informatie over de achtergronden van de gemeentelijke belastingen is te vinden in hoofdstuk 5.

Dit jaar is de gemeente Zaanstad toegevoegd aan de lijst van grote gemeenten in dit overzicht. Verder heeft de gemeente Venlo te maken met een herindeling. De oude gemeenten Venlo en Arcen en Velden worden samen de nieuwe gemeente Venlo. Waar van toepassing worden in dit rapport de tarieven voor het jaar 2010 van de nieuwe gemeente Venlo vergeleken met die van vorig jaar van de oude gemeente Venlo.

⁷ Bron: Miljoenennota 2010 en CBS-persbericht 21 januari 2010. Dit zijn voorlopige cijfers.

⁸ Bron: CBS-persbericht 21 januari 2010. Dit zijn voorlopige cijfers.

Figuur 3.2 Begrote opbrengst gemeentelijke belastingen en retributies (2010, mln euro)

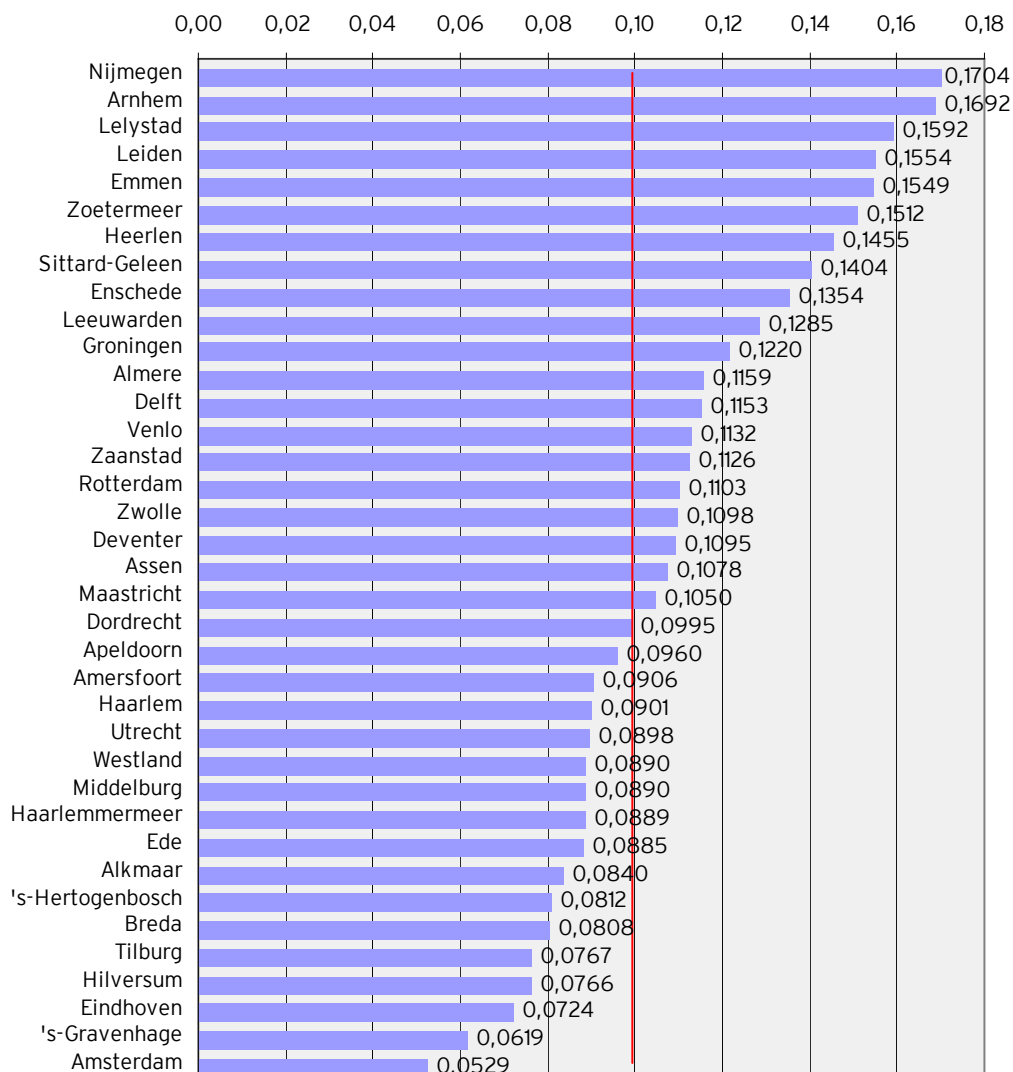
3.2. Onroerendezaakbelastingen

Voor eigenaren van woningen bedragen de ozb-tarieven van de grote gemeenten in 2010 gemiddeld 0,0994 procent van de economische waarde (tabel 4 en figuur 3.3).⁹ Amsterdam heeft het laagste tarief (0,0529 procent), Nijmegen het hoogste (0,1704 procent).

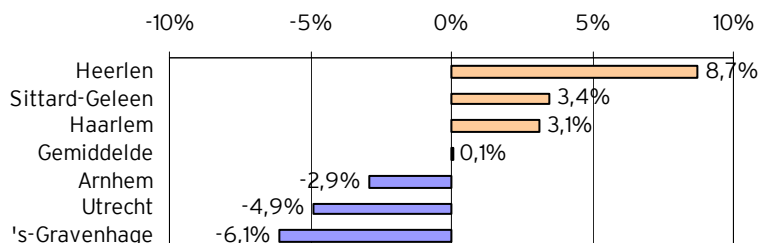
⁹ De ozb-tarieven van Amersfoort en Venlo waren bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

Figuur 3.3 Ozb-tarief woningen

Als percentage van woz-waarde. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.4 Grootste stijgers en dalers ozb woningen (tarief eigenaar; gecorrigeerd voor prijsstijging woningen)

Bij de verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt rekening gehouden met de waarde van onroerende zaken in de gemeenten. Hoe hoger die waarde, hoe lager de uitkering. Daardoor moeten gemeenten met een relatief hoge waarde van onroerende zaken om een gelijkwaardig voorzieningenniveau te kunnen bieden doorgaans hogere ozb-opbrengsten genereren dan gemeenten met minder waardevol onroerend goed binnen hun grenzen. Een deel van de ozb-grondslag is als het ware genationaliseerd. Het gevolg is dat gemeenten met hoge ozb-tarieven niet altijd het meest overhouden aan de door hen geheven belastingen.

Het vergelijken van 'kale' ozb-tarieven tussen gemeenten is dus niet helemaal eerlijk. Een zuiverder vergelijking is mogelijk met behulp van de gestandaardiseerde ozb-tarieven. Dat zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend).¹⁰ Ook bij de gestandaardiseerde ozb-tarieven voert Nijmegen de lijst aan (0,1689 procent) en heeft Amsterdam het laagste tarief (0,0567 procent; tabel 4).

Het gemiddelde tarief voor eigenaren van woningen stijgt, gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van woningen, met 0,1 procent.¹¹ Den Haag verlaagt het tarief het meest (met 6,1 procent; figuur 3.4). De grootste tariefverhoging vinden we in Heerlen (8,7 procent).

Voor niet-woningen bedraagt het tarief voor zakelijk gerechtigden in de grote gemeenten gemiddeld 0,2191 procent en dat voor gebruikers 0,1753 procent (tabel 5).¹² Breda heeft het laagste tarief voor zakelijk gerechtigden (0,1370 procent) en Westland heeft het laagste tarief voor gebruikers (0,1066 procent). Het hoogste tarief voor zakelijk gerechtigden (0,4121 procent) wordt geheven in Nijmegen, het hoogste tarief voor gebruikers wordt geheven in Leiden (0,3273 procent).

Het gecombineerde ozb-tarief voor niet-woningen bedraagt gemiddeld 0,3944 procent (het laagst in Breda met 0,2473 procent en het hoogst in Nijmegen met 0,7261 procent; figuur 3.5). Het gemiddelde (gecombineerde) ozb-tarief is, gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van niet-woningen, met 0,4 procent verhoogd.¹³ Het gecombineerde tarief daalt het meest in Utrecht (4,9 procent; figuur 3.6) en stijgt het meest in Heerlen (7,3 procent).

Gemiddeld brengt de ozb in de grote gemeenten 200 euro per inwoner op (woningen en niet-woningen; tabel 6).¹⁴ Dit bedrag varieert van 148 euro in Tilburg tot 354 euro in Nijmegen.

¹⁰ Voor details zie de verantwoording in hoofdstuk 6.

¹¹ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 0,0 procent (tabel 4).

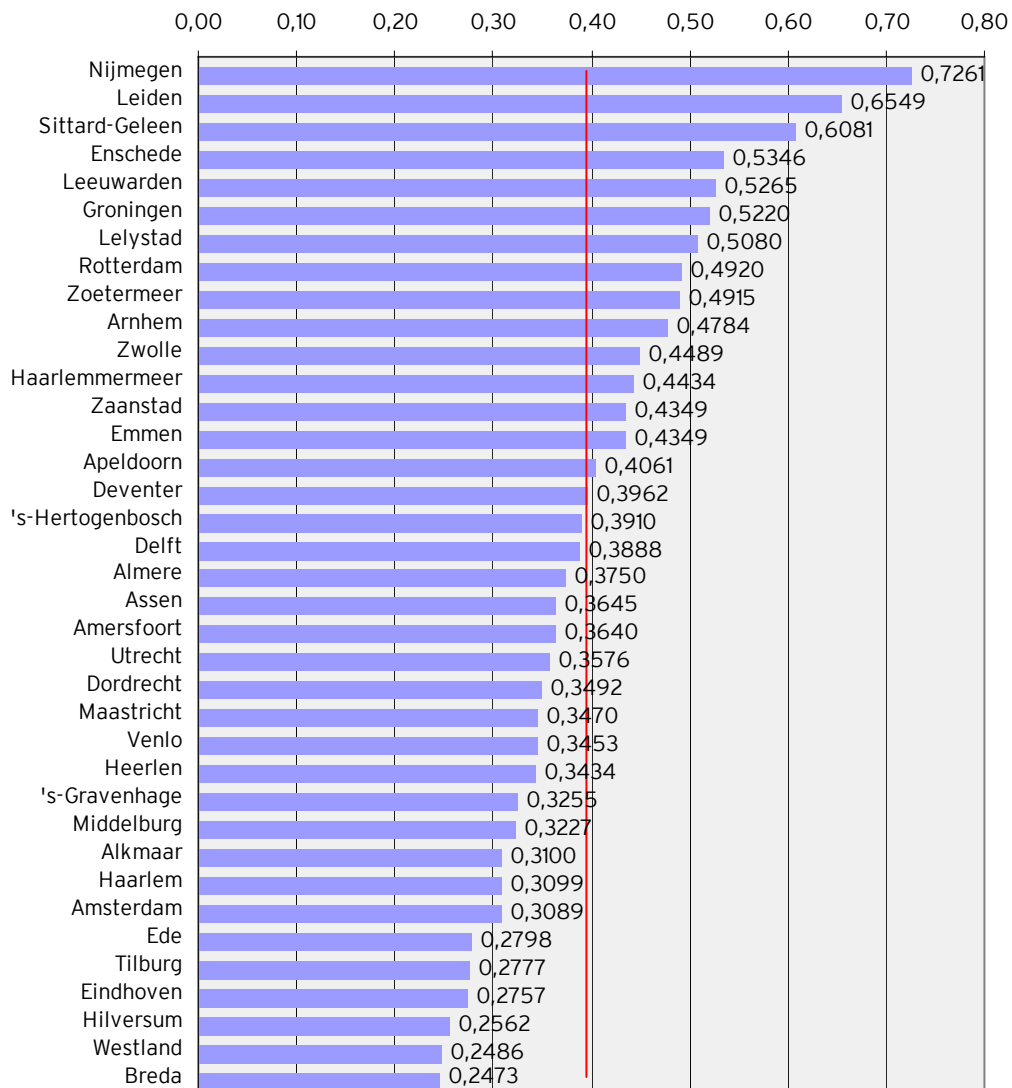
¹² De ozb-tarieven van Amersfoort en Venlo waren bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

¹³ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 0,5 procent (tabel 5).

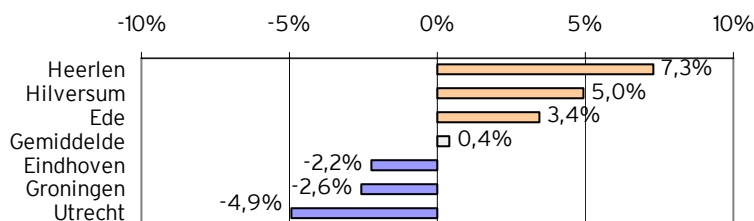
¹⁴ Hier wordt uitgegaan van de netto ozb-opbrengst. Deze is gedefinieerd als de bruto opbrengst minus eventuele vermindering in verband met bijvoorbeeld oninbaar zijn (bv. na faillissement) of leegstand (er is dan geen gebruiker). De hier genoemde opbrengsten zijn begrote opbrengsten.

Figuur 3.5 ozb-tarief niet-woningen (eigenaar + gebruiker)

Als percentage van woz-waarde. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.6 Grootste stijgers en dalers ozb niet-woningen (tarief eigenaar + gebruiker; gecorrigeerd voor prijsstijging niet-woningen)

De meeste van de onderzochte gemeenten hebben de tarieven voor zakelijk gerechtigden van niet-woningen vastgesteld op (ongeveer) 125 procent van de tarieven voor gebruikers, het tot 2006 geldende wettelijk toegestane maximum (tabel 7). Met de invoering van de maximering in 2006 is deze beperking vervallen, maar omdat veel gemeenten hun ozb-tarieven maar weinig mochten verhogen, gold deze norm in 2006 en 2007 in de praktijk nog wel enigszins. Met ingang van 2008 zijn de tarieven vrijgegeven. De gemeenten met respectievelijk de laagste en hoogste verhouding tussen beide tarieven zijn Leiden (100 procent) en Westland (133 procent).

Alle grote gemeenten hanteren voor niet-woningen een hoger eigenarentarief dan voor woningen (tabel 7). Gemiddeld ligt het tarief voor niet-woningen op 230 procent van dat voor woningen. Deze verhouding varieert van 134 procent in Heerlen tot 325 procent in Amsterdam. Ook hier is geen sprake meer van een wettelijk maximum aan de tariefverhouding, zoals tot en met 2005 wel het geval was.

In 2008 is de maximering van de ozb-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen zelf hun tarieven bepalen. Het kabinet heeft echter bepaald dat de macro-opbrengst van de ozb in 2010 niet meer dan 4,3 procent hoger mag zijn dan in 2009 (zie ook hoofdstuk 5). De totale stijging van de ozb-opbrengst¹⁵ (inclusief areaalontwikkeling) in de grote gemeenten bedraagt 1,1 procent en ligt daarmee ruim onder de norm. In tabel 7 zijn ook de corresponderende percentages voor de individuele gemeenten weergegeven. Aangezien de norm van 4,3 procent een *macronorm* betreft, is het niet zinvol om deze percentages direct te vergelijken met de norm. Wel blijkt hieruit dat er veel variatie is tussen de verschillende gemeenten. In sommige gemeenten stijgt de ozb-opbrengst sterk, terwijl zij in andere gemeenten juist daalt.

3.3. Reinigingsheffingen

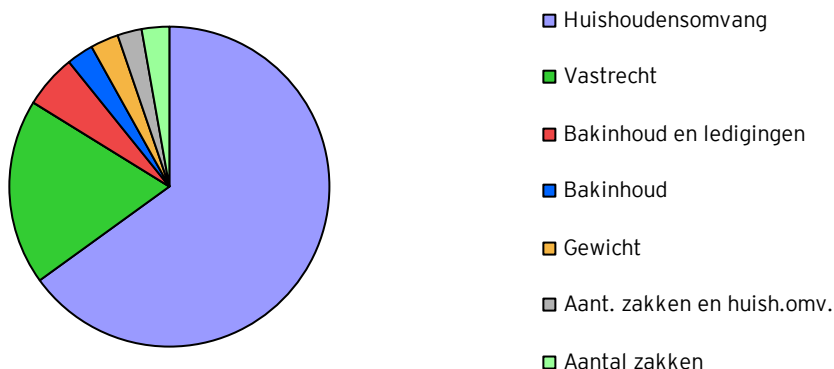
In 25 van de 37 gemeenten in dit overzicht is het tarief voor de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht) gekoppeld aan het aantal huishoudensleden (tabel 8 en figuur 3.7); in één van deze gemeenten (Nijmegen) is het tarief tevens afhankelijk van het aantal zakken. De andere gemeente waar het tarief afhankelijk is van het aantal zakken is Maastricht.¹⁶ Zeven gemeenten hanteren een vastrecht. In drie gemeenten hangt de aanslag af van de containerinhoud en in twee van deze drie gemeenten (Apeldoorn en Heerlen) hangt de aanslag tevens af van het aantal ledigingen.¹⁷ In één gemeente (Sittard-Geleen) wordt per kilo afval betaald.

¹⁵ Het betreft hier berekende opbrengsten, niet de begrote opbrengsten. De stijging van de ozb-opbrengst is berekend aan de hand van de ozb-tarieven en de (stijging van de) grondslag in de 30 gemeenten die de stijging van de grondslag hebben opgegeven.

¹⁶ In Maastricht en Nijmegen wordt alleen restafval in dure zakken verzameld. Gft-afval wordt kosteloos opgehaald.

¹⁷ Ook in Apeldoorn wordt gft-afval kosteloos opgehaald.

Figuur 3.7 Tariefsysteem reinigingsheffing

Eénpersoonshuishoudens betalen in de grote gemeenten gemiddeld 231 euro; meerpersoonshuishoudens gemiddeld 281 euro.¹⁸ Het gemiddeld betaalde tarief (op basis van huishoudensomvang) in een gemeente bedraagt in de grote gemeenten gemiddeld 257 euro.¹⁹ Dit bedrag is het hoogst in Almere (334 euro) en het laagst in Nijmegen (74 euro; figuur 3.8). Het gemiddelde van de gemiddeld betaalde tarieven daalt met 0,3 procent.²⁰ Negen gemeenten verlagen het tarief, vijftien andere houden het constant. In Den Haag is het tarief het meest verlaagd (met 9,0 procent). De sterkste verhoging vond plaats in Nijmegen (8,4 procent), maar desondanks is Nijmegen net als vorig jaar de gemeente met het laagste tarief.

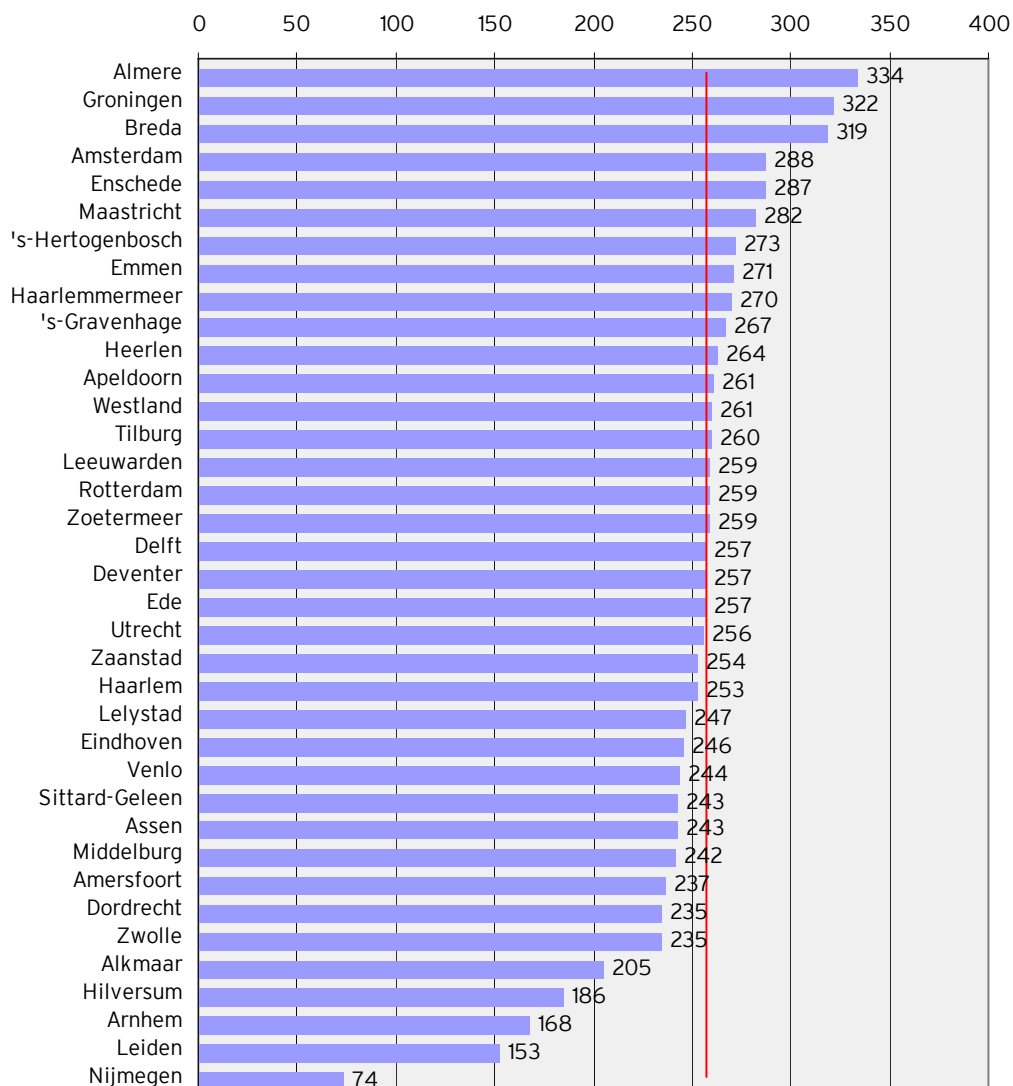
¹⁸ In Venlo krijgen inwoners van de voormalige gemeente Arcen en Velden een korting op de afvalstoffenheffing. In dit rapport is uitgegaan van het volledige tarief, dat geldt voor inwoners van de voormalige gemeente Venlo.

¹⁹ Dit tarief is een gewogen gemiddelde van de tarieven voor een-, twee-, enz. tot vijf-of-meerpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal huishoudens van die omvang in de desbetreffende gemeente, zie hoofdstuk 6.

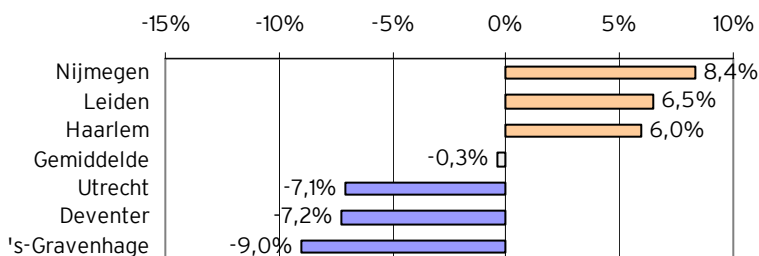
²⁰ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 0,0 procent (tabel 8).

Figuur 3.8 Reinigingsheffing, gemiddeld betaald tarief

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.9 Grootste stijgers en dalers reinigingsheffing, gemiddeld betaald tarief

De kostendekking van de reinigingsheffing bedraagt in de grote gemeenten gemiddeld 93,5 procent (tabel 8). Het laagst is deze dekkingsgraad in Nijmegen (36 procent). In 25 gemeenten worden de kosten volledig uit de heffing gedekt. Doordat de ene gemeente andere kosten aan de reiniging toerekent dan de andere is de zeggingskracht van dit kengetal overigens beperkt.

Met behulp van de kostendekkingscijfers kan het gemiddeld betaalde tarief in een gemeente worden berekend waarbij de opbrengst van de heffing gelijk zou zijn aan de kosten. Dit varieert van 186 euro in Hilversum tot 334 euro in Almere. Het is niet duidelijk in hoeverre deze verschillen duiden op variërende kosten van de afvalinzameling en -verwerking, dan wel verschillen in kostentoerekening weerspiegelen.

3.3. Rioolheffing

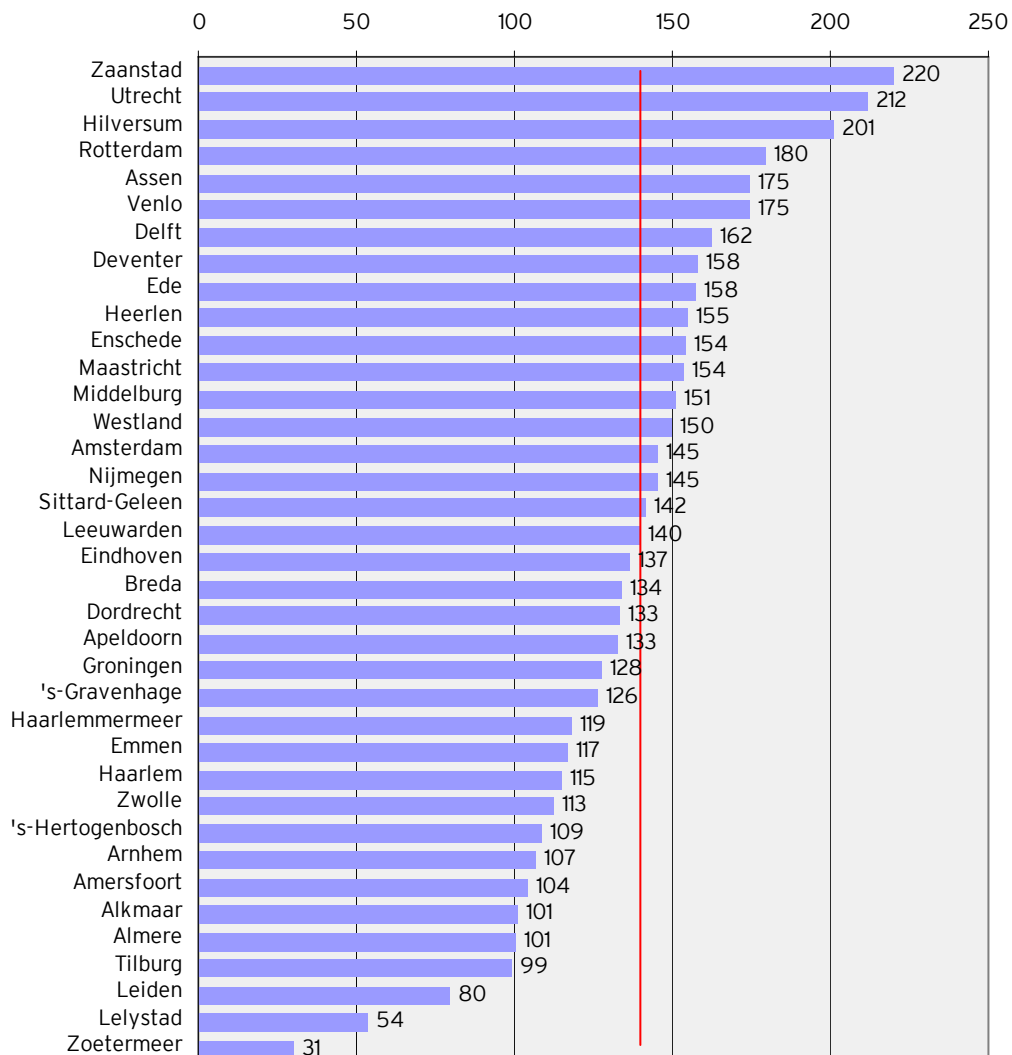
Alle 37 grote gemeenten kennen een rioolheffing voor huishoudens. Hiervan kennen dit jaar 24 gemeenten een tarief voor gebruikers van woningen en 25 een tarief voor eigenaren (tabel 9). Twaalf van de grote gemeenten hebben zowel tarieven voor gebruikers als voor eigenaren, alle overige gemeenten hebben één van beide. Het tarief voor gebruikers betreft doorgaans een vastrecht (13 gemeenten). Twee gemeenten hebben het tarief gekoppeld aan het waterverbruik (Heerlen en Lelystad), vier aan de huishoudensomvang (Dordrecht, Leeuwarden, Leiden en Westland) en vijf aan de woz-waarde (Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Emmen en Zoetermeer).

Omdat de gemeentelijke uitgaven op het gebied van waterbeheer toenemen en steeds meer werkzaamheden omvatten die niet aan individuele belangen zijn toe te rekenen, is het tot 2010 bestaande rioolrecht omgezet in een rioolheffing (zie ook hoofdstuk 5). Dit is een bestemmingsbelasting waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd. De brede rioolheffing is in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren konden gemeenten kiezen welke variant ze gebruikten. Met ingang van 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden gehanteerd. Dit zal vermoedelijk gepaard gaan met een lastenverzwaring voor huishoudens.²¹ De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, en ook het tariefsysteem is hetzelfde als voor het rioolrecht, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. In het vervolg van dit Belastingoverzicht wordt de term rioolheffing voor de jaren tot 2010 gebruikt in brede zin, dat wil zeggen in de betekenis van 'rioolrecht en/of rioolheffing'.

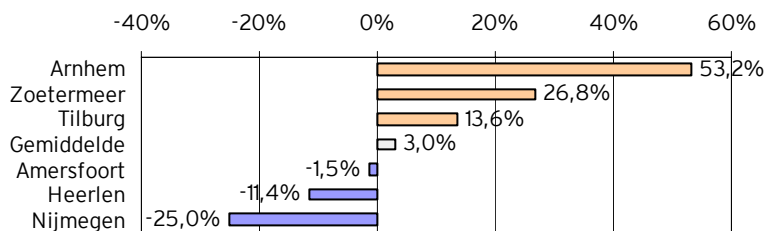
²¹ C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, februari 2005.

Figuur 3.10 Rioolheffing eigenaar + gebruiker woning, gemiddeld betaald tarief

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.11 Grootste stijgers en dalers rioolheffing eigenaar + gebruiker woning, gemiddeld betaald tarief

In de grote gemeenten betalen éénpersoonshuishoudens als gebruikers van woningen gemiddeld 40 euro en meerpersoonshuishoudens 44 euro. Dit zijn kleine bedragen doordat 13 gemeenten geen tarief voor gebruikers kennen: de 'nullen' halen het gemiddelde omlaag. Voor éénpersoonshuishoudens bedraagt het laagste tarief dat boven nul ligt 24 euro (Lelystad), voor meerpersoonshuishoudens en voor het gemiddeld betaalde tarief²² bedraagt dit 30 euro (Tilburg). Het hoogste tarief voor gebruikers - zowel voor éénpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens als voor het gemiddeld betaalde tarief - is 220 euro (Zaanstad).

Het tarief voor eigenaren van woningen bedraagt gemiddeld 98 euro, en varieert voor zover boven nul van 44 euro (Westland) tot 212 euro (Utrecht). Het gemiddelde van het gemiddeld betaalde gecombineerde tarief ligt met 140 euro 3,0 procent hoger dan vorig jaar (figuur 3.10, figuur 3.11 en tabel 2).²³ De mutatie varieert van een daling met 25 procent (in Nijmegen) tot een verhoging met 53 procent (in Arnhem). Dat laatste lijkt meer dan het is, omdat Arnhem vorig jaar een relatief laag tarief had. Ook nu zit Arnhem nog onder het gemiddelde tarief.

In 22 gemeenten is de kostendekking 100 procent. Het gemiddelde ligt op 95 procent. Tabel 9 laat ook zien bij welk tarief de rioolheffing kostendekkend zou zijn. Dit varieert van 64 euro in Zoetermeer tot 220 euro in Zaanstad. Net als bij de reinigingsheffing weerspiegelen deze verschillen zowel verschillen in de feitelijke kosten van de riolering als verschillen in de kostentoerekening.

Het gemiddelde tarief van de rioolheffing van alle gemeenten is in de periode 1999-2009 gecorrigeerd voor inflatie gemiddeld met 4,1 procent per jaar gestegen.²⁴ De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in achterstallig onderhoud, sanering van overstorten en het aansluiten van percelen in het buitengebied. Ook de komende jaren zijn forse investeringen nodig, omdat een groot deel van de riolering moet worden vervangen. Bovendien betekent de invoering van de rioolheffing dat er meer kostensoorten uit de heffing mogen worden betaald. Naar verwachting zal de jaarlijkse stijging van de tarieven voorlopig ver boven de inflatie blijven uitkomen.²⁵ Mede omdat de gevolgen van nieuwe regelgeving nog niet geheel duidelijk zijn is de toekomstige lastenstijging niet nauwkeurig in te schatten (zie ook hoofdstuk 5).

²² Dit tarief is een gewogen gemiddelde van de tarieven voor een-, twee-, enz. tot vijf-of-meerpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal huishoudens van die omvang in de desbetreffende gemeente, zie hoofdstuk 6.

²³ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 4,4 procent (tabel 9).

²⁴ Dit percentage betreft de tariefontwikkeling voor meerpersoonshuishoudens. Bron: COELO.

²⁵ Een uitgebreide analyse van de (verwachte) kostenontwikkeling van de riolering is te vinden in E.Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, COELO-rapport 06-3, Groningen, 2006.

3.4. Secretarieleges

Een paspoort kost in 31 van de 37 grote gemeenten 50,90 euro, ofwel het wettelijke maximum (tabel 10). Hiervan is 23,01 euro voor het Rijk en de rest voor de gemeente (zie paragraaf 5.6). Van de overige zes gemeenten hanteren er vier een tarief gelijk aan het wettelijk maximum van vorig jaar (49,60 euro); de andere twee hanteren tarieven die tussen deze twee bedragen in liggen. De gemiddelde prijs van een paspoort is gelijk aan 50,65 euro. Deze gemiddelde prijs ligt 2,1 procent hoger dan een jaar geleden.^{26, 27}

Bij de rijbewijzen zijn de prijsverschillen aanzienlijk groter. Gemiddeld bedragen de kosten 45,72 euro, 2,1 procent meer dan vorig jaar (figuur 3.12 en figuur 3.13).^{28, 29} Figuur 3.13 toont de grootste stijgers voor dit tarief, en de enige daler.³⁰ De prijs van een rijbewijs loopt uiteen van 32,00 euro (Eindhoven) tot 63,90 euro (Deventer).

Een gewaarmerkt afschrift GBA, in de volksmond ook wel 'uittreksel uit het bevolkingsregister' genoemd, kost gemiddeld 9,23 euro (stijging 1,4 procent; figuur 3.14 en figuur 3.15).³¹ Figuur 3.15 toont de grootste stijgers voor dit tarief, en de enige daler. Inwoners van Haarlem zijn het meest kwijt (14,55 euro), die van Emmen het minst (5,50 euro).

²⁶ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 2,1 procent (tabel 10).

²⁷ Vanwege de kleine verschillen tussen gemeenten zijn in dit overzicht geen figuren opgenomen van de tarieven voor paspoorten en de bijbehorende grootste stijgers.

²⁸ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt 2,5 procent (tabel 10).

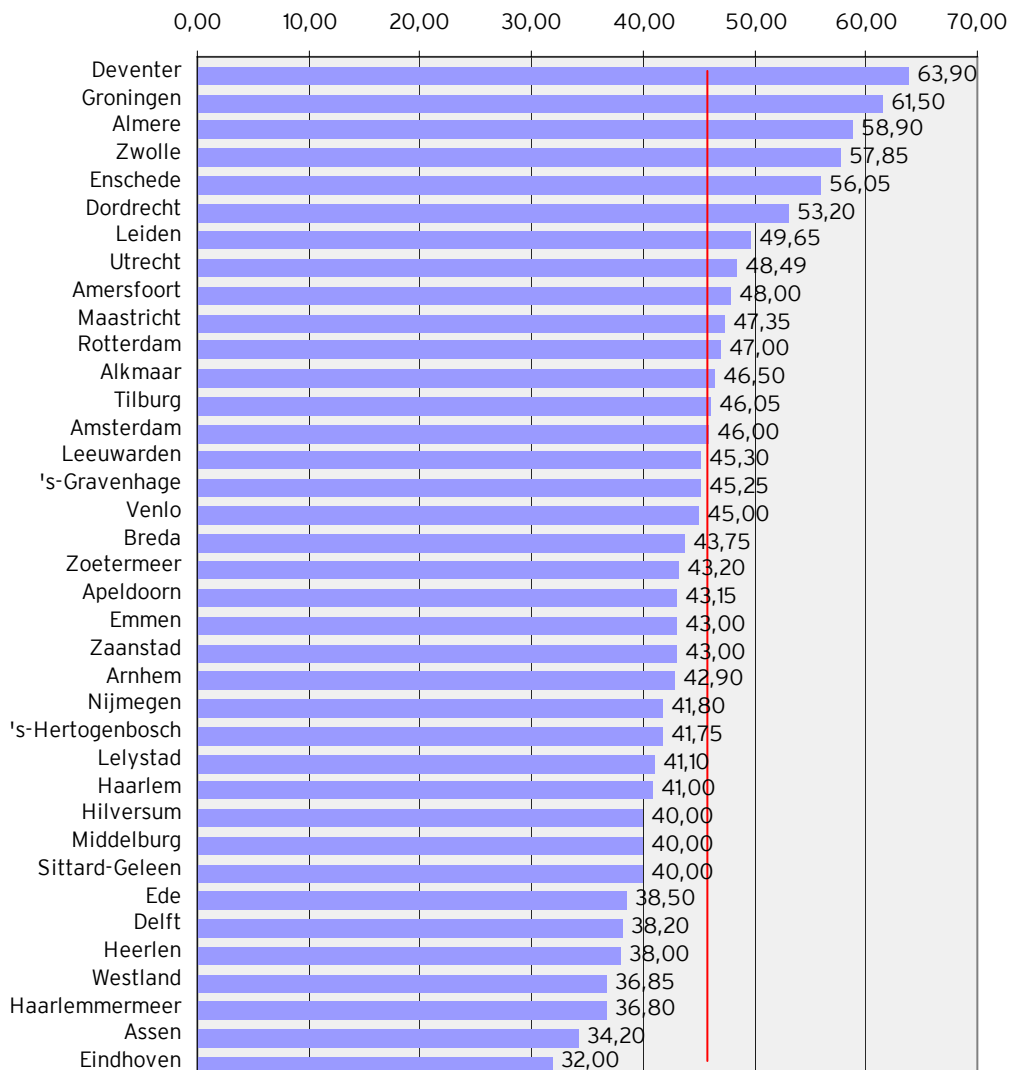
²⁹ Het rijbewijstarief van Sittard-Geleen was bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

³⁰ De prijs van een rijbewijs daalt in Sittard-Geleen; dit tarief was echter zoals eerder aangegeven bij het afronden van dit rapport nog niet definitief vastgesteld.

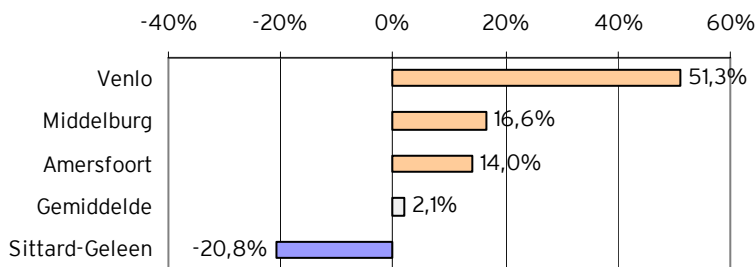
³¹ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt ook 1,4 procent (tabel 10).

Figuur 3.12 Prijs rijbewijs

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

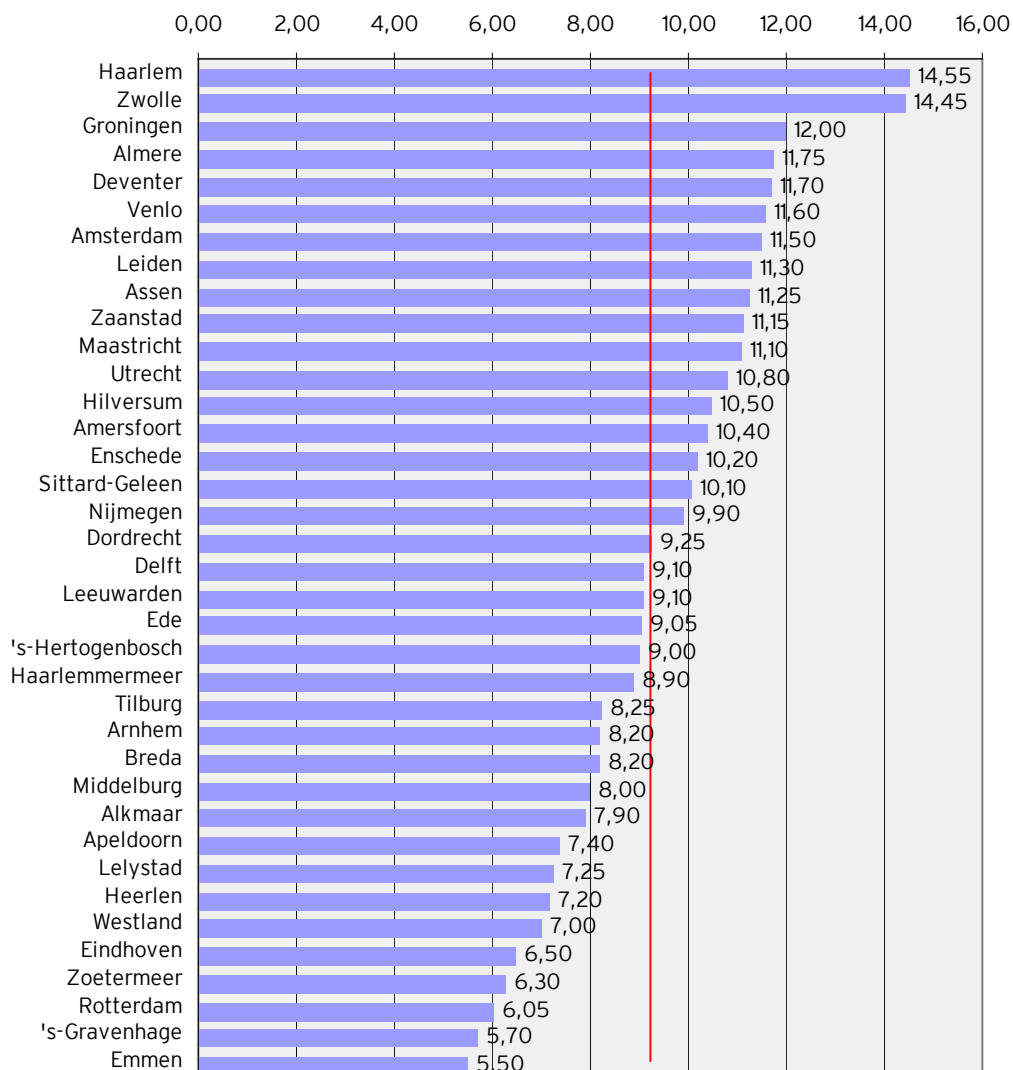

Figuur 3.13 Grootste stijgers en daler prijs rijbewijs

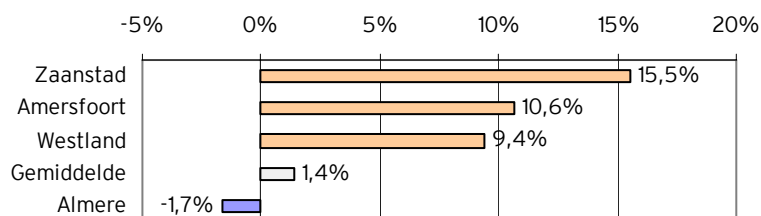

Figuur 3.14 Prijs uittreksel GBA

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

Figuur 3.15 Grootste stijgers en daler prijs uittreksel GBA

3.5. Kwijtschelding

Alle onderzochte gemeenten hanteren een kwijtscheldingsnorm van 100 procent, en voeren wat dit betreft dus een zo ruim mogelijk beleid (zie paragraaf 5.7).

De rioolheffing voor gebruikers van woningen valt overal volledig onder het kwijtscheldingsbeleid. Voor de rioolheffing die van eigenaren wordt geheven is zelden kwijtschelding mogelijk, door de verplichte vermogenstoets.

Ook de reinigingsheffing valt in alle onderzochte gemeenten onder het kwijtscheldingsbeleid. De meeste gemeenten verlenen volledige kwijtschelding voor de reinigingsheffing. In zes gemeenten wordt de reinigingsheffing gedeeltelijk kwijtgescholden: Apeldoorn, Groningen, Heerlen, Maastricht, Nijmegen en Sittard-Geleen. Groningen scheldt ten hoogste 57 procent van het aanslagbedrag kwijt. Met ingang van 2007 krijgen mensen uit deze gemeente die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten wel volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. Dit geldt ook voor 65-plussers die al vijf jaar kwijtschelding hebben gehad. De overige vijf gemeenten hanteren een diftarsysteem. Door de reinigingsheffing niet volledig kwijt te schelden, blijft de prikkel om zo min mogelijk afval aan te bieden behouden.

4. Woonlasten

4.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beeld van de gemeentelijke woonlasten: omvang, ontwikkeling en samenstelling. Vervolgens worden de gemeentelijke woonlasten vergeleken met andere belangrijke woonlasten, zoals heffingen van andere overheden en de kosten van energie en water.

4.2. Gemeentelijke woonlasten

Omvang en stijging

Tellen we voor een huishouden (met gemiddelde omvang, in een woning met gemiddelde waarde) ozb, reinigingsheffing en rioolheffing op, en verminderen we dit met een eventuele heffingskorting,³² dan ontstaat een indicator voor de woonlasten. Sinds 2009 gaat het Belastingoverzicht uit van een huishouden dat uit een gemiddeld aantal personen bestaat.³³ Daarvoor werden éénpersoons- en meerpersoonshuishoudens onderscheiden, waarbij voor meerpersoonshuishoudens werd uitgegaan van drie personen.

Gemiddeld bedragen de woonlasten in de grote gemeenten 610 euro (tabel 2 en figuur 4.1). Dat is 0,6 procent hoger dan vorig jaar.³⁴ De woonlasten zijn het laagst in Alkmaar (480 euro) en het hoogst in Zaanstad (698 euro). De woonlasten daalden het sterkst (met 7,0 procent) in Nijmegen, na een politieke crisis die tot de val van het college leidde. De grootste verhoging vond plaats in het nabijgelegen Arnhem (5,3 procent; figuur 4.2).

De woonlasten voor huurders met een minimuminkomen bedragen gemiddeld 6 euro (tabel 2). Dit gemiddelde bedrag is laag, omdat de woonlasten in de meeste grote gemeenten volledig worden kwijtgescholden. Alle onderzochte gemeenten hanteren bij de kwijtschelding de 100%-norm (voor toelichting zie paragraaf 5.7), maar niet altijd komt de gehele aanslag voor kwijtschelding in aanmerking.

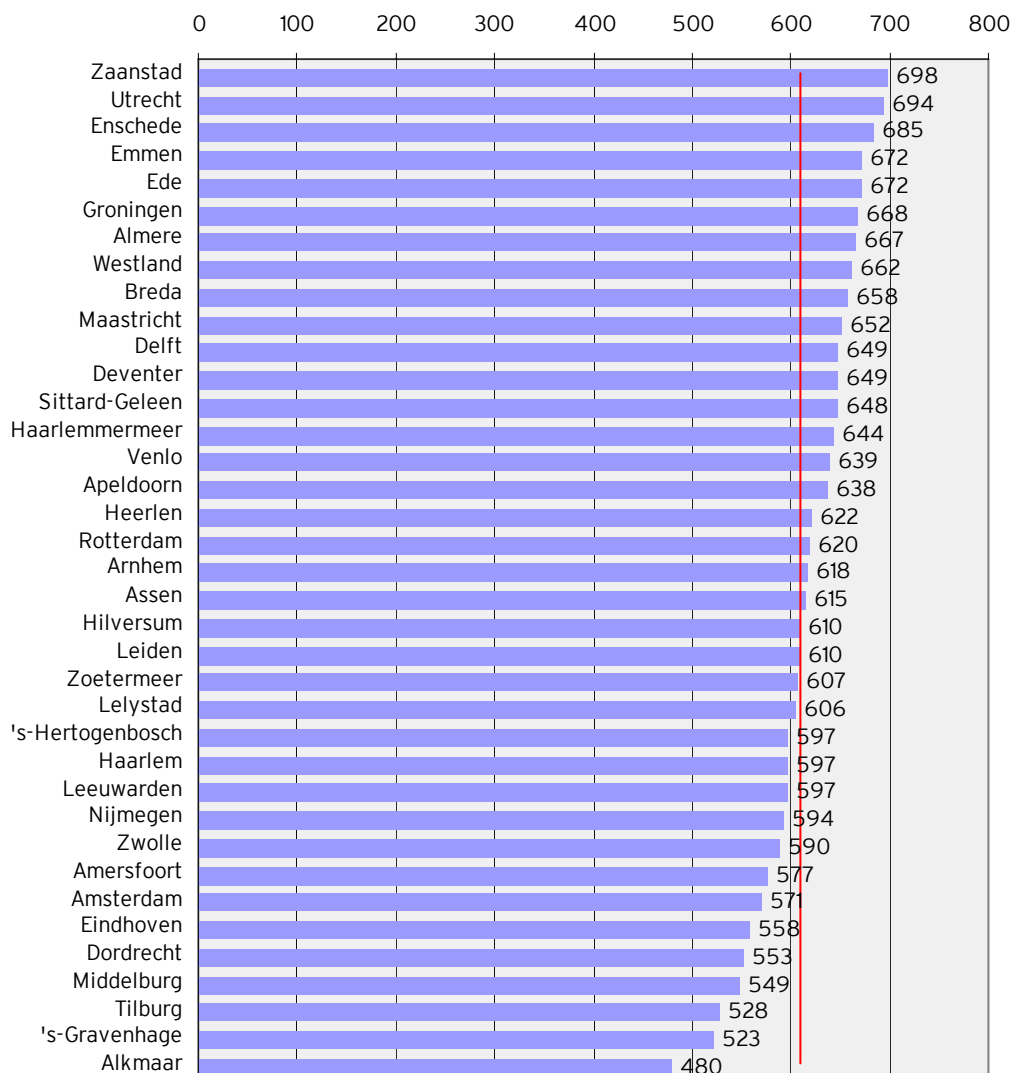
³² In 2010 hanteert geen van de onderzochte grote gemeenten een heffingskorting.

³³ Meer precies zijn de gemiddeld betaalde woonlasten in een gemeente gewogen gemiddelden van de woonlasten voor een-, twee-, enz. tot vijf-of-meerpersoonshuishoudens, waarbij is gewogen met het aantal huishoudens van die omvang in de gemeente.

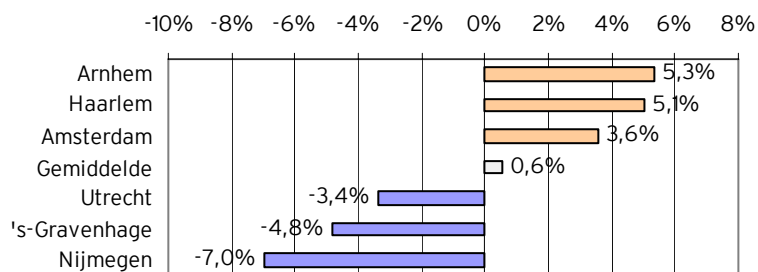
³⁴ Het gewogen gemiddelde van de stijgingen bedraagt eveneens 0,6 procent.

Figuur 4.1 Woonlasten

In euro's. De rode lijn geeft het gewogen gemiddelde weer.

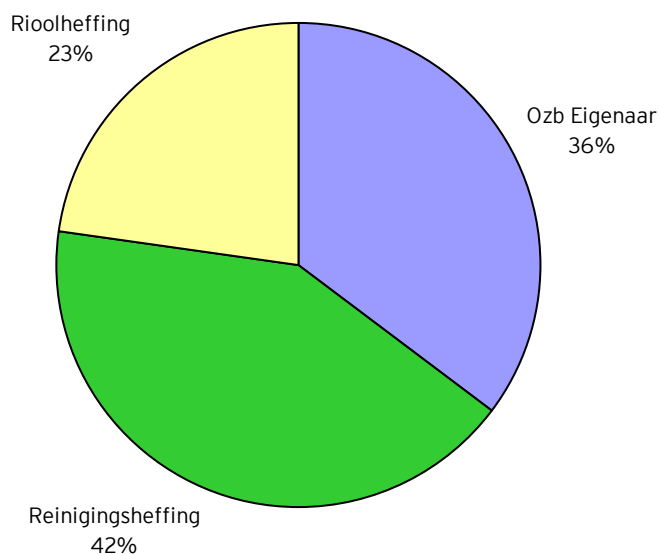
Figuur 4.2 Grootste stijgers en dalers woonlasten

Samenstelling

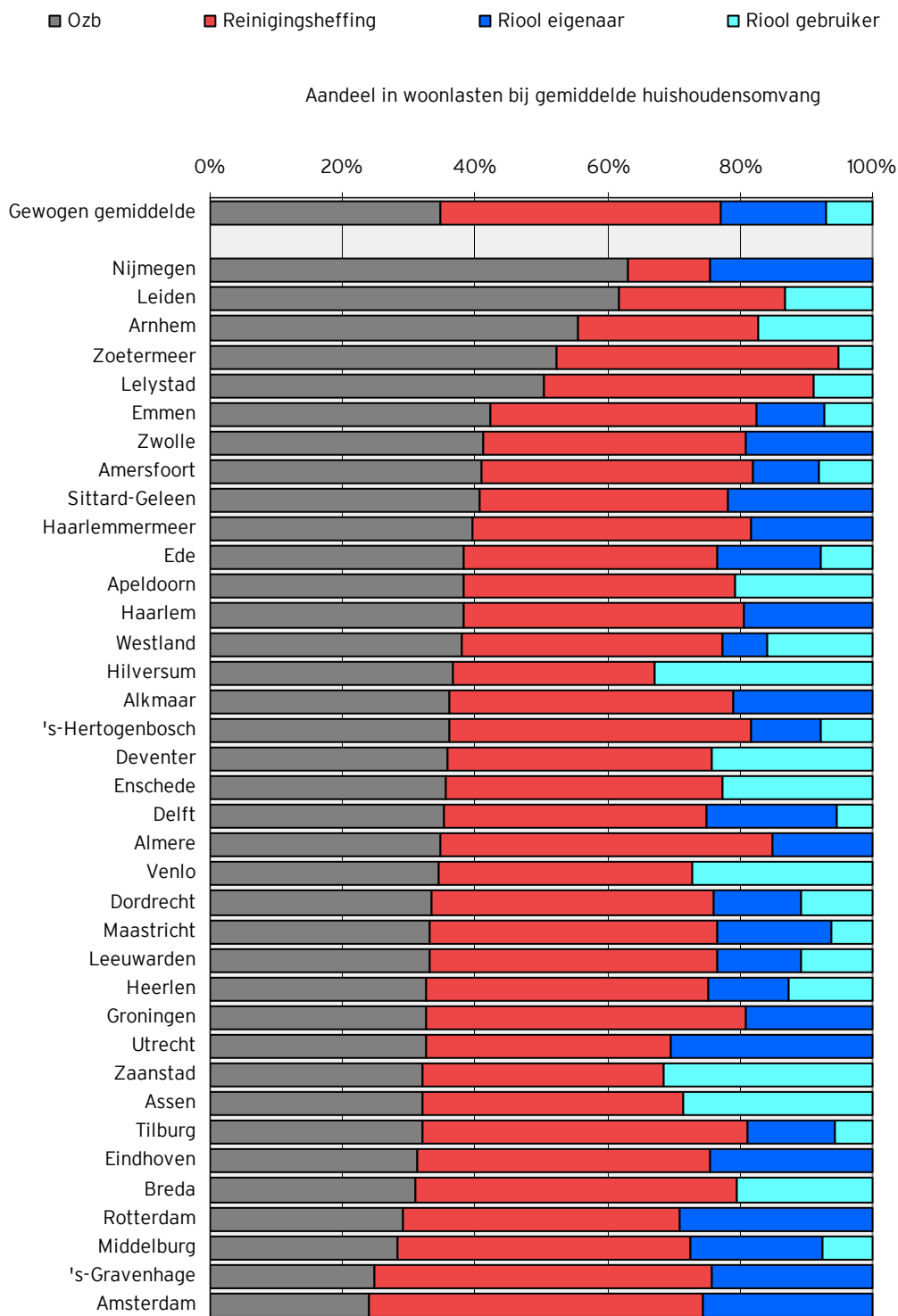
In 2010 neemt de onroerendezaakbelasting gemiddeld 36 procent van de woonlasten in de grote gemeenten voor haar rekening, de reinigingsheffingen 42 procent en de rioolheffing 23 procent (figuur 4.3).³⁵ De verschillen tussen gemeenten zijn echter groot (figuur 4.4). Zo ontvangt Nijmegen de woonlasten voor 63 procent via de ozb, terwijl Amsterdam slechts 24 procent van de woonlasten via die belasting binnen krijgt.

Figuur 4.3 Aandeel ozb, rioolheffing en reinigingsheffingen in gemeentelijke woonlasten

³⁵ Door afronding tellen de percentages niet precies op tot honderd.

Figuur 4.4 De lokale belastingmix

Bruto en netto woonlasten

Omdat de belastingcapaciteit via het gemeentefonds maar gedeeltelijk wordt verevend hebben gemeenten met een relatief lage woningwaarde een hoger ozb-tarief nodig dan gemeenten met een relatief hoge woningwaarde om eenzelfde opbrengst te genereren (zie paragraaf 3.2 en hoofdstuk 6). Het gevolg is dat gemeenten met hoge (bruto) woonlasten niet altijd het meest overhouden aan de door hen geheven belastingen. Het vergelijken van deze woonlasten tussen gemeenten is dus niet helemaal eerlijk.

Om hiervoor te corrigeren zijn de woonlasten opnieuw berekend, na aftrek van het per saldo-effect van de eigeninkomstenmaatstaf van de algemene uitkering. Dit zijn de netto woonlasten (tabel 1 en tabel 2). Bij de berekening wordt rekening gehouden met het feit dat de kortingen op basis van de eigeninkomstenmaatstaf weer terugvloeien in het gemeentefonds.³⁶ De netto woonlasten zijn lager dan de bruto woonlasten als de belastinggrondslag bovengemiddeld is (en de algemene uitkering dus lager); ze zijn hoger voor gemeenten met een lage belastinggrondslag (en dus een hogere uitkering).

Het verschil tussen de twee ranglijsten van gemeenten met betrekking tot bruto en netto woonlasten is echter niet zo groot. De gemeente met de laagste bruto woonlasten (Alkmaar, 480 euro) heeft ook de laagste netto woonlasten (495 euro). Verder heeft de gemeente met de hoogste bruto woonlasten (Zaanstad, 698 euro) de op een na hoogste netto woonlasten (met 724 euro). Gemiddeld genomen verschillen gemeenten 4 plaatsen tussen beide ranglijsten. Het grootste verschil tussen de beide ranglijsten betreft de positie van Hilversum (11 plaatsen). Hilversum zit wat betreft de bruto woonlasten in de middenmoot (de 17e plaats van de 37, waarbij de goedkoopste gemeente op nummer één staat), maar heeft relatief lage netto woonlasten (zesde plaats).

4.3. Gemeentelijke woonlasten in het totaal aan woonlasten

Gemeentelijke woonlasten zijn bijkomende woonlasten, in de zin dat ze bovenop de kosten van de woning zelf (huur of rentekosten en onderhoudskosten) komen. Ze bestaan uit de kosten van enkele direct met wonen samenhangende voorzieningen (riolering, afvalverwijdering) en uit een klein deel van de kosten van activiteiten die op meer indirecte wijze bijdragen aan het woongenot (van wegenonderhoud tot bibliotheekexploitatie), en die via de ozb worden gefinancierd.

In deze paragraaf vergelijken we de gemeentelijke woonlasten (gemiddeld van alle gemeenten, niet alleen de grote) met enkele andere belangrijke bijkomende woonlasten, namelijk het eigenwoningforfait in de inkomstenbelasting, de waterschapsheffingen en de kosten van gas, elektriciteit en water. Die laatste kosten splitsen we uit in de netto kosten van energie en water zelf en de belasting hierop:

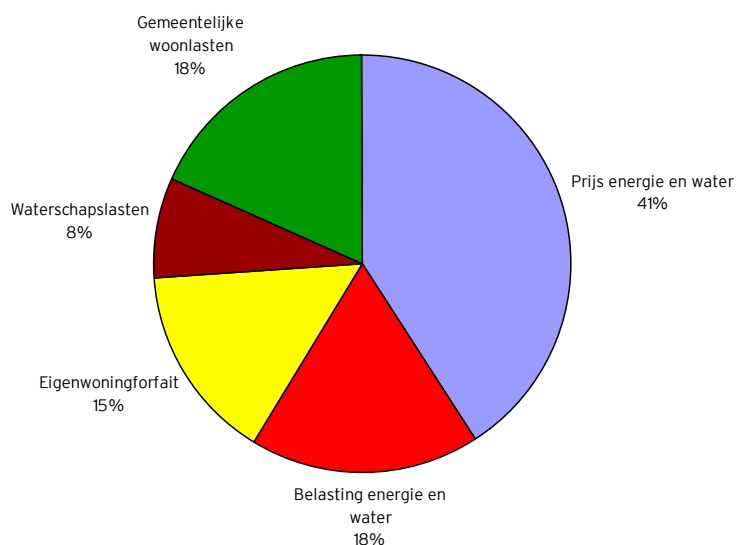
³⁶ Voor de berekeningswijze zie de verantwoording in hoofdstuk 6.

energiebelasting, belasting op grondwater, belasting op leidingwater en BTW.³⁷ Bij elkaar gaat het om 3.578 euro per huishouden in 2009. Cijfers voor 2010 zijn nog niet voorhanden.

Figuur 4.5 laat zien dat het aandeel van de gemeentelijke woonlasten in deze bijkomende woonlasten slechts 18 procent bedraagt.³⁸ De grootste kostenpost bestaat uit de prijs van energie en water (41 procent). De daarover betaalde belasting neemt nog eens 18 procent van de woonlasten in beslag, het eigenwoningforfait 15 procent en de waterschapsheffingen (ingezetenenheffing, heffing gebouwd en zuiveringsheffing) 8 procent.

COELO publiceert jaarlijks een woonlastenmonitor die het verloop van de woonlasten in brede zin systematisch in kaart brengt.³⁹

Figuur 4.5 Woonlasten voor gemiddeld meerpersoonshuishouden, 2009

³⁷ Er zijn natuurlijk altijd meer bijkomende woonlasten te bedenken, zoals bijvoorbeeld verzekeringen.

³⁸ Uitgangspunten: eigen (tussen)woning met in de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde, cv op gas, drie personen, modaal inkomen, gemiddeld energie en waterverbruik, gemiddelde energie- en watertarieven. Eigen berekening op basis van gegevens van het CBS, CPB, NIBUD, het Ministerie van Financiën, VEWIN, NIPO en COELO.

³⁹ COELO, *Woonlastenmonitor 2009*, Groningen. Beschikbaar via www.coelo.nl.

5. Achtergronden gemeentelijke belastingen

5.1. Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een beknopte beschrijving van de gemeentelijke belastingen die in dit overzicht voorkomen. Ook de kwijtschelding van lokale belastingen komt in dit hoofdstuk aan de orde.

De gemeenteraad bepaalt welke belastingen een gemeente heft, welke heffingsmaatstaven worden gehanteerd en welke tarieven daarbij gelden. De raad stelt hiertoe belastingverordeningen vast. De belastingen die geheven mogen worden zijn limitatief vastgesteld in de Gemeentewet en enkele andere wetten. De gemeente kan uit het beschikbare menu zijn eigen keus maken, maar kan geen belastingen invoeren die niet op de kaart staan. In een land als België mogen gemeenten wel zelf belastingen bedenken. Ook wat betreft de heffingsmaatstaven en tarieven bestaan in Nederland relatief veel beperkingen. Voor alle gemeentelijke belastingen geldt dat het te betalen bedrag niet afhankelijk mag worden gesteld van het inkomen, de winst of het vermogen van de belastingplichtige.⁴⁰ In veel andere landen mag dat wel.

De terminologie op het terrein van de gemeentelijke belastingen is enigszins verwarrend. De begrippen belastingen, heffingen en rechten worden niet altijd consequent gehanteerd. In dit overzicht gaan wij hier pragmatisch mee om. Gemeentelijke belastingen zijn in economische zin te onderscheiden in 'echte' belastingen (ook wel het eigen belastinggebied genoemd), waarvan de opbrengst naar de algemene middelen vloeit, en bestemmingsheffingen of retributies, waarvan de opbrengst voor een bepaald doel gebruikt dient te worden (zoals bijvoorbeeld de rioolheffing). De begrote opbrengst van een bestemmingsheffing mag de begrote kosten niet overschrijden. Wat in de praktijk onder die kosten verstaan mag worden is echter niet altijd duidelijk.⁴¹

In juridische zin kunnen we onderscheid maken tussen belastingen, die geheven worden ongeacht of de belastingplichtige van een bepaalde dienst gebruik maakt (bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing), en rechten, die alleen worden geheven als de gemeente een dienst verleent aan de belastingplichtige (zoals het reinigingsrecht).

5.2. Onroerendezaakbelastingen

De onroerendezaakbelastingen (ozb) zijn de belangrijkste gemeentelijke belastingen, niet alleen wat betreft de opbrengst maar ook doordat deze opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus vrij mag worden besteed. De ozb worden geheven op basis van artikel 220 van de Gemeentewet. Er zijn twee

⁴⁰ Gemeentewet, artikel 219.

⁴¹ Zie Deloitte, *Handreiking kostentoerekening leges en tarieven*, juli 2007.

onroerendezaakbelastingen: één voor gebruikers en één voor eigenaren van onroerende zaken. Beide konden tot 2006 geheven worden van woningen en van niet-woningen. Met ingang van 2006 is de heffing van gebruikers van woningen afgeschaft.

Verschillende categorieën onroerende zaken zijn van de ozb vrijgesteld, zoals cultuurgrond, natuurterreinen en kerkgebouwen. In aanvulling op de verplichte vrijstellingen kan de gemeente nog andere onroerende zaken vrijstellen.

Tot en met 2008 had het tarief betrekking op eenheden van 2.500 euro economische waarde. Met ingang van 2009 is het tarief een percentage van de economische waarde. Deze waarde wordt regelmatig opnieuw vastgesteld conform de Wet waardering onroerende zaken (woz). Vanaf 2007 gebeurt dit jaarlijks. De waardepeildatum ligt steeds één jaar voor het belastingjaar, zodat de woz-waarde waarop de ozb-tarieven voor 2010 betrekking hebben wordt vastgesteld naar het waardeniveau op 1 januari 2009.

Wat betreft de tarieven golden tot 2006 twee beperkingen. In de eerste plaats mocht het tarief voor eigenaren niet hoger worden vastgesteld dan 125 procent van het tarief voor gebruikers. In de tweede plaats was de mate waarin het tarief voor niet-woningen mocht afwijken van dat voor woningen begrensd. Deze beperkingen werden met ingang van 2006 vervangen door een systeem van tariefmaximering. De resterende drie ozb-tarieven - voor eigenaren van woningen, en voor eigenaren en gebruikers van niet-woningen - waren elk aan een afzonderlijk maximum gebonden. Naast deze maximumtarieven werd toen ook een maximale tariefstijging ingevoerd.

Met ingang van 2008 is de maximering van de ozb-tarieven afgeschaft. Gemeenten mogen weer zelf weten hoe hoog hun tarieven zijn, met dien verstande dat het kabinet heeft bepaald dat de macro-opbrengst van de ozb niet meer mag stijgen dan de reële trendmatige groei (thans 2 procent) plus de prijsontwikkeling⁴² (1,25 procent). Dit wordt de macronorm genoemd. Die zou normaal gesproken in 2010 dus 3,25 procent bedragen, maar daar komt incidenteel nog 1,05 procentpunt bij ter compensatie van de afschaffing van precario op leidingen van nutsbedrijven. Voor 2010 bedraagt de macronorm dus 4,3 procent.⁴³

Het kabinet kijkt jaarlijks op basis van door het CBS verzamelde begrotingscijfers of de macronorm niet wordt overschreden. De door het CBS verzamelde begrotingscijfers zijn deels echter gebaseerd op nog niet vastgestelde begrotingen. Ook blijkt er altijd een gat te gapen tussen begrote en gerealiseerde opbrengst, met name bij de ozb.⁴⁴ Een eventuele geconstateerde overschrijding is daarom moeilijk hard te maken.

⁴² De prijsontwikkeling van de nationale bestedingen (pNB) conform het meest recente *Centraal Economisch Plan* van het Centraal Planbureau.

⁴³ De hoogte van de macronorm wordt jaarlijks gepubliceerd in de *Meicirculaire Gemeentefonds* van het ministerie van BZK.

⁴⁴ C. Hoeben en L. Siebeling, *Opbrengsten en tarieven van heffingen van lokale overheden*, B&G, juli/augustus 2008, blz. 24-26.

De macronorm is niet in wetgeving vastgelegd. In het bestuursakkoord met de VNG is afgesproken dat bij overschrijding van de macronorm het volume van het gemeentefonds kan worden verlaagd. Dit is in 2008 niet gebeurd, terwijl het kabinet wel een overschrijding constateerde. Het zou betekenen dat gemeenten collectief worden gestraft als een aantal van hen de ozb-opbrengst sterk laat toenemen. Dat lijkt geen optimaal controlemechanisme. De macronorm wordt in 2010 geëvalueerd. Het kabinet kan dan desgewenst alsnog een wettelijk mechanisme van limitering en compensatie via het gemeentefonds instellen.

De relatieve limieten die in 2006 werden vervangen door het maximeringsysteem zijn bij de afschaffing van de maximering niet teruggekomen. Het tarief voor eigenaren mag nu dus hoger worden vastgesteld dan 125 procent van het tarief voor gebruikers. Bovendien is de mate waarin het tarief voor niet-woningen mag afwijken van dat voor woningen niet langer begrensd.

5.3. Heffing voor Bedrijveninvesteringszones (BIZ)

Vanaf 1 mei 2009 is de Wet bedrijveninvesteringszones van kracht. Deze wet maakt experimenten met Bedrijveninvesteringszones mogelijk. Een BIZ is een afgebakend gebied, waarbinnen ondernemers gezamenlijk investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. De gemeente stelt hiervoor een heffing in en keert de opbrengst van de heffing uit aan de vereniging of stichting die de activiteiten namens de ondernemers uitvoert. Mogelijke activiteiten die in een BIZ ondernomen worden zijn: het verbeteren van verkeersvoorzieningen, bewegwijzering, groenvoorziening, afvalinzameling, verlichting, schoonmaak, onderhoud, brandveiligheid, graffitiwrijving, extra surveillance, hekwerken en camerabewaking.

Gemeenten als Leiden, Nijmegen, Middelburg en Tilburg kenden al een ondernemersfonds dat via een bestaande lokale belasting (ozb of reclamebelasting) werd gevoed.⁴⁵ Nu kan dit dus via een aparte heffing. Dit jaar maken al vijf grote gemeenten van deze mogelijkheid gebruik: Hilversum, Den Haag, Tilburg, Utrecht en Zwolle.

5.4. Reinigingsheffingen

Gemeenten kunnen de kosten van de afvalinzameling en -verwerking op twee manieren aan huishoudens in rekening brengen: via een reinigingsrecht of (zoals meestal) via een afvalstoffenheffing. Slechts één van beide heffingen wordt opgelegd. De afvalstoffenheffing (Wet milieubeheer, artikel 15.33) heeft in juridische zin een belastingkarakter: er dient te worden betaald, ongeacht of er daadwerkelijk afval wordt aangeboden. Bij het reinigingsrecht (Gemeentewet, artikel 229, eerste lid) is alleen diegene belastingplichtig die van de reinigingsdienst (of afvalcontainers) gebruik maakt. Beide reinigingsheffingen zijn bestemmingsheffingen, hetgeen

⁴⁵ Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007-2008, 31 200 XIII, nr. 52.

betekent dat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit, maar moet worden gebruikt om de kosten te dekken van de afvalinzameling en -verwerking. Desgewenst kunnen deze kosten ook (deels) uit de algemene middelen worden gedekt.

Er zijn gemeenten die ook bedrijfsafval inzamelen. De kosten daarvan kunnen worden gedekt met een reinigingsrecht. Bedrijven die een particulier bedrijf inschakelen voor hun afval betalen geen reinigingsrecht.

Binnen gemeenten komen soms verschillende tarieven voor. In Amsterdam bepalen de deelraden de tarieven, en in heringedeelde gemeenten blijven verschillende tariefsystemen soms enkele jaren naast elkaar bestaan. Burgers die dit laatste in strijd vinden met het gelijkheidsbeginsel vinden bij de rechter geen gehoor.⁴⁶

De meeste gemeenten stellen het tarief afhankelijk van de huishoudensomvang (58 procent) of hanteren een vastrecht (16 procent).⁴⁷ Een toenemend aantal gemeenten (19 procent) koppelt het tarief aan de hoeveelheid aangeboden afval (diftar). Dit blijkt een effectieve manier te zijn om het afvalaanbod te laten dalen, onder meer doordat glas- en papierbakken beter worden benut.⁴⁸ In dit Belastingoverzicht houden we bij de berekening van de woonlasten rekening met het feit dat diftargemeenten minder afval inzamelen (zie de verantwoording in hoofdstuk 6).

5.5. Rioolheffing

Gemeenten kunnen de kosten van het beheren en in stand houden van het rioolstelsel verhalen via een rioolheffing. De opbrengst hiervan is net als die van de reinigingsheffingen geoormerkt.

De rioolheffing is de opvolger van het rioolrecht. Doordat het traditionele rioolrecht een retributie was, konden in principe alleen activiteiten die de individuele belastingplichtige ten goede komen uit de opbrengst van deze heffing worden bekostigd. Het gemeentelijke waterbeheer omvat echter steeds meer werkzaamheden die niet aan individuele belangen zijn toe te rekenen, zoals het afvoeren van regenwater en het grondwaterbeheer. De gemeentelijke uitgaven op dit gebied nemen aanzienlijk toe als gevolg van het in 2003 gesloten Nationaal Bestuursakkoord Water en van de Europese kaderrichtlijn water.⁴⁹ Daarom is het tot 2010 bestaande rioolrecht omgezet in een rioolheffing. Dit is een bestemmingsbelasting waaruit het volledige gemeentelijke waterbeleid kan worden bekostigd.

⁴⁶ Hof Den Haag, 21 december 2000, nr. BK-00/221. Zie ook 'Belastingen en gemeenten', *B&G*, oktober 2001, blz. 11.

⁴⁷ Bron: *Atlas van de lokale lasten 2009*, blz. 36-37.

⁴⁸ Zie M.A. Allers, C. Hoeben, Effect diftar is wat kleiner dan gedacht, *B&G*, oktober 2009, blz. 5-8; M.A. Allers, C. Hoeben, Met gedifferentieerd tarief minder afval, *ESB*, 16 oktober 2009, blz. 621-622; of M.A. Allers en C. Hoeben, Effects of unit-based garbage pricing: a differences-in-differences approach, *Environmental and Resource Economics*, DOI 10.1007/s10640-009-9320-6.

⁴⁹ E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, COELO-rapport 04-03, Groningen, 2004.

De brede rioolheffing is in de jaren 2008-2009 geleidelijk ingevoerd. Gedurende deze twee jaren konden gemeenten kiezen welke variant ze gebruikten. Met ingang van 2010 kan alleen de nieuwe rioolheffing worden gehanteerd. Dit zal vermoedelijk gepaard gaan met een lastenverzwaring voor huishoudens.⁵⁰ De eis dat de begrote opbrengst de begrote kosten niet overschrijdt blijft weliswaar bestaan, maar er mogen nu meer kosten uit de heffing worden gedekt. Hoe sterk de kosten zullen stijgen hangt onder meer af van de mate van wateroverlast die acceptabel wordt gevonden. Het is nog onduidelijk in hoeverre gemeenten op dit terrein normen krijgen opgelegd.

Rioolheffing (Gemeentewet, artikel 228a) kan zowel van de eigenaar als van de gebruiker van de woning worden geheven. Gebruikers betalen vaak een vast bedrag (39 procent van alle gevallen),⁵¹ maar het tarief is eveneens vaak gekoppeld aan de huishoudensomvang (9 procent) of het waterverbruik (12 procent). Uit onderzoek blijkt echter dat het waterverbruik minder gevoelig is voor prijsprikkels dan het afvalaanbod.⁵² Diftar heeft bij de rioolheffing dan ook minder zin dan bij de reinigingsheffing. Een tarief gekoppeld aan de woz-waarde van de woning komt sinds enige jaren ook voor (bij 5 procent van de gebruikers), tot onbegrip van sommige Tweede Kamerleden.⁵³ Van alle gebruikers betaalt 35 procent geen rioolheffing.

Het tarief voor eigenaren is in de praktijk vrijwel altijd een vast bedrag per aansluiting. Een tarief gekoppeld aan de woz-waarde komt hier – net als bij het gebruikerstarief – sinds enige jaren ook voor (4 procent van de eigenaren).⁵⁴

Over de vraag welke kosten wel en niet via de rioolheffing mogen worden gedekt bestaat – net als bij andere bestemmingsheffingen – de nodige onduidelijkheid.⁵⁵ Bij de rioolheffing is dit probleem groter, omdat gemeenten die zowel een tarief voor de eigenaar als voor de gebruiker kennen, moeten aangeven welk deel van de kosten aan welk recht wordt toegerekend.⁵⁶ Objectieve criteria hiervoor bestaan niet. Deloitte heeft in opdracht van het ministerie van BZK een Handreiking kostentoerekening opgesteld, maar ook die beantwoordt niet alle vragen op dit terrein.⁵⁷ Meer houvast biedt het *Model kostenonderbouwing rioolheffing* van de VNG, waarvan de eerste

⁵⁰ C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, COELO-rapport 05-1, Groningen, februari 2005.

⁵¹ Bron: *Atlas van de lokale lasten 2009*, blz. 42-43.

⁵² Zie P. Kooreman, 'De prijsgevoeligheid van huishoudelijk watergebruik', *ESB*, 24 februari 1993, blz. 181-183, en J.M. Dalhuisen en P. Nijkamp, 'De economie van H₂O', *ESB*, 6 oktober 2000.

⁵³ Zie de vragen van de leden Koopmans en De Pater-van der Meer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005-2006, Aanhangsel, 1172).

⁵⁴ De Hoge Raad (25 oktober 2002, nr. 36638) heeft bepaald dat een aan het oppervlak van het eigendom gerelateerd tarief voor de eigenarenheffing eveneens is toegestaan.

⁵⁵ Zie bijvoorbeeld A.W. Schep, J.J. Verbeek en J.A. Monsma, *De gemeentelijke milieuheffingen onderzocht*, ESBL, Rotterdam, 2004.

⁵⁶ Zie bijvoorbeeld 'Belastingen en gemeenten', *B&G*, november 2001, blz. 13.

⁵⁷ Deloitte, *Handreiking kostentoerekening leges en tarieven*, juli 2007.

versie in januari 2010 is verschenen. Gebruik van dit model maakt inzichtelijk waarvoor en hoe de gemeente de kosten verhaalt.

5.6. Secretarieleges

In sommige gevallen is het nodig om te bewijzen dat opgegeven persoonsgegevens juist zijn (zoals bij de eerste aanvraag van een rijbewijs, of een aanmelding bij een opleidingsinstituut). Er wordt dan gevraagd een 'gewaarmerkt afschrift GBA' te overleggen, in de volksmond ook wel 'uittreksel uit het bevolkingsregister'. Dit is een officiële verklaring waaruit de naam/adres/woonplaatsgegevens van een persoon blijken en de juiste schrijfwijze van de namen. De gemeentelijke basisadministratie (GBA), die sinds 1 oktober 1994 bestaat, bevat de persoonsgegevens van elk lid van de Nederlandse bevolking.

Voor dienstverlening in de vorm van het afgeven van paspoorten of rijbewijzen en het verstrekken van een uittreksel uit de GBA mag de gemeente een vergoeding vragen. De begrote opbrengst van deze vergoedingen mag de begrote kosten niet overstijgen. Het bedrag dat een gemeente voor een paspoort mag vragen is gemaximeerd, en bedraagt in 2010 50,90 euro (2009: 49,60 euro).⁵⁸ Hiervan gaat 23,01 euro naar het Rijk. Er is op dit moment nog geen maximum gesteld aan het tarief voor een rijbewijs of voor een afschrift GBA.

Prijsverschillen tussen gemeenten kunnen samenhangen met verschillen in doelmatigheid, verschillen in de mate van kostendekkendheid of verschillen in service (avondopenstelling of niet, korte of lange wachttijd voor het loket). In principe mogen de geheven rechten niet meer dan kostendekkend zijn, maar dit geldt niet voor elk tarief afzonderlijk, zodat kruissubsidiëring mogelijk is. Verschillen in tarieven voor gemeentelijke dienstverlening roepen al jaren weerstand op.

In de rapportage 'Lokaal Loket' van de MDW-werkgroep *Benchmark gemeentelijke dienstverlening*⁵⁹ is de aanbeveling gedaan de mogelijkheden te onderzoeken om transparantie te vergroten en tariefsverschillen in te perken. De naar aanleiding hiervan ingestelde werkgroep Tarieven concludeerde dat de tariefverschillen tussen gemeenten niet zo groot zijn dat ingrijpen gewenst is.⁶⁰ Wel bleek de manier waarop de tarieven tot stand komen vaak weinig transparant. Het kabinet zag in de conclusies geen aanleiding om gemeenten wat betreft hun tarieven aan banden te leggen.⁶¹ In de zomer van 2007 heeft minister Eurlings verklaard dat hij de verschillen in de prijzen voor een rijbewijs te groot vindt.⁶² Dit naar aanleiding van pressie door de ANWB. Hij

⁵⁸ Dit is geregeld in het *Besluit paspoortgelden* (artikel 6), dat jaarlijks wordt aangepast.

⁵⁹ *Lokaal Loket*, Rapport van de MDW-werkgroep Benchmark Gemeentelijke Dienstverlening (aanbiedingsbrief: Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 24036, nr. 260).

⁶⁰ Deloitte & Touche, *Verschillen in leges van gemeentelijke diensten*, 2003.

⁶¹ Niet-dossierstuk 2003-2004, bzk0300540, Tweede Kamer, 25 september 2003.

⁶² *Kabinetsplan aanpak administratieve lasten*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 29 515, nr. 200.

kondigde aan de prijzen openbaar te maken⁶³ en heeft de duurste gemeenten gevraagd hun tarieven te verlagen.

Omdat dit niet het gewenste resultaat heeft gehad is besloten de leges voor rijbewijzen inderdaad te maximeren. Als reden wordt genoemd dat de rijbewijstarieven zo ver uit elkaar liggen en het voor de burger onduidelijk is waardoor die verschillen ontstaan, hetgeen tot de nodige irritatie leidt.⁶⁴ Er loopt een onderzoek naar de gewenste hoogte van het maximumtarief. De invoering van het maximumtarief wordt medio 2010 verwacht.

Ook voor bouwleges willen sommigen maxima invoeren.⁶⁵ Wie hier wat mee opschiet is onduidelijk. De gemeenten met de hoogste tarieven maken niet per se de hoogste kosten. Vermoedelijk rekenen ze meer kosten toe aan de rijbewijsverstrekking of bijvoorbeeld de paspoortverstrekking, of hanteren ze een hogere kostendekking. Gemeenten zullen de kosten ergens moeten verhalen. Goedkopere rijbewijzen of lagere bouwleges leiden vermoedelijk tot hogere lasten elders.

5.7. Kwijtschelding

De voorwaarden waarbinnen gemeenten kwijtschelding van belastingen en heffingen mogen verlenen zijn omschreven in de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. Deze ministeriële regeling is middels artikel 255 van de Gemeentewet ook van toepassing verklaard op de belastingen van gemeenten. De gemeenteraad heeft slechts de vrijheid te besluiten minder kwijt te schelden dan de rijksregels toestaan (bij afzonderlijk besluit), of zelfs in het geheel geen kwijtschelding te verlenen. Gemeenten kunnen zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen.

Artikel 26 van de Invorderingswet 1990 bepaalt dat kwijtschelding van belastingschulden kan worden verleend als een belastingplichtige zijn of haar aanslag slechts met buitengewoon bezwaar kan voldoen. Om vast te stellen of iemand voor kwijtschelding in aanmerking komt, wordt eerst nagegaan of vermogen aanwezig is. Is vermogen boven de vastgestelde limieten aanwezig, dan kan geen kwijtschelding worden verleend. Is geen vermogen aanwezig, dan dient de betalingscapaciteit te worden vastgesteld. Om de betalingscapaciteit vast te stellen wordt eerst het netto-bestedbare inkomen berekend: dit is het netto inkomen na aftrek van een aantal vaste lasten. Van het netto besteedbaar inkomen worden vervolgens de kosten van bestaan (ook wel: kwijtscheldingnorm) afgetrokken. Deze kwijtscheldingsnorm is met ingang van 1995 voor lagere overheden vastgesteld op maximaal 95 procent van de relevante bijstandsnorm, en vanaf 1997 op maximaal 100 procent van de

⁶³ Deze prijzen worden al enige jaren gepubliceerd in de *Atlas van de lokale lasten* (COELO) en waren dus al beschikbaar.

⁶⁴ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, *Meicirculaire Gemeentefonds 2009*, Den Haag, 2009.

⁶⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 30 844, nr. 41.

bijstandsnorm.⁶⁶ Is de aldus vastgestelde betalingscapaciteit positief, dan moet 80 procent hiervan voor belastingbetaling worden opgeëist (voor zover nodig om de aanslag te voldoen). De rest kan worden kwijtgescholden. Is geen betalingscapaciteit aanwezig, dan kan de gehele belastingschuld worden kwijtgescholden. Hoewel kwijtschelding formeel dus pas mogelijk is na individuele toetsing, komt het ook voor dat aan bepaalde groepen generiek kwijtschelding wordt verleend.

Gemeenten hebben in groten getale gebruik gemaakt van de hen geboden mogelijkheid hun kwijtscheldingsbeleid te verruimen. Slechts enkele gemeenten hanteren een kwijtscheldingsnorm lager dan de maximaal toegestane 100 procent.⁶⁷ Bij de rioolheffing en vooral de reinigingsheffingen komt gedeeltelijke kwijtschelding vrij veel voor. Dit is vooral zo bij gemeenten waar het tarief gerelateerd is aan het watergebruik of het afvalaanbod. Door geen volledige kwijtschelding te verlenen willen deze gemeenten de prikkel om de afvalstroom of het waterverbruik te beperken handhaven.

Een beperkt aantal gemeenten heeft de kwijtscheldingregeling vervangen door een soortgelijke regeling die valt onder het gemeentelijke armoedebeleid. Hierdoor zijn deze gemeenten niet gebonden aan de Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990. Dit maakt het mogelijk soepeler te zijn, zowel wat betreft normen als wat betreft toetsingsprocedure.

⁶⁶ Het Rijk zelf blijft een percentage van 90 hanteren, waardoor de betalingscapaciteit voor rijksbelastingen vrijwel altijd groter is dan die voor gemeentelijke belastingen.

⁶⁷ *Atlas van de lokale lasten 2009*, COELO, blz. 60-61.

6. Verantwoording

Bij de berekeningen die ten grondslag liggen aan de gegevens in dit Belastingoverzicht moesten op verschillende plaatsen uitgangspunten worden gekozen. Deze worden hieronder kort toegelicht.

6.1. Gemiddelden

Amsterdam kent binnen haar grenzen verschillende tarieven voor de reinigingsheffing (afvalstoffenheffing of reinigingsrecht). In dit overzicht zijn voor deze gemeente gewogen gemiddelden gebruikt.

Waar in dit overzicht sprake is van gemiddelden over gemeenten gaat het om naar inwonertal gewogen gemiddelden. Waar nultarieven voorkomen, zoals bij de rioolheffing, zijn de 'nullen' in de berekening van de gemiddelden meegenomen.

6.2. Uitgangspunten waterverbruik en afvalaanbod

Daar waar tarieven aan waterverbruik (rioolheffing) of afvalaanbod (reinigingsheffing) zijn gerelateerd zijn veronderstellingen gemaakt om te komen tot jaarbedragen per huishouden. Hiervoor is zoveel mogelijk aangesloten bij landelijke gemiddelden. Het afvalaanbod wordt echter gecorrigeerd voor de invloed van diftar op het afvalaanbod. Huishoudens in gemeenten waar per kilo afval, vuilniszak of containerlediging wordt betaald (diftar) bieden over het algemeen minder afval aan dan huishoudens in andere plaatsen. Uit wetenschappelijk onderzoek zijn vuistregels af te leiden over het afvalaanbodverminderende effect van de verschillende diftarsystemen. Deze regels zijn met ingang van dit jaar overigens aangepast omdat uit nieuw onderzoek naar voren kwam dat het effect van diftar in het verleden wat te hoog is voorgesteld.⁶⁸ Het CBS houdt bij hoeveel huishoudelijk afval de gemiddelde Nederlander jaarlijks produceert. Gecombineerd met aannames omtrent het soortelijk gewicht van afval is voor de diverse tariefssystemen te berekenen van hoeveel zakken, ledigingen of kilo's moet worden uitgegaan om bedragen per huishouden te berekenen.⁶⁹ We houden overigens geen rekening met het eventuele effect van het gratis ophalen van gft-afval op de aangeboden hoeveelheid restafval in diftargemeenten.

Diftar heeft bij de rioolheffing veel minder invloed dan bij de reinigingsheffing (zie paragraaf 3.4). Wij houden er daarom geen rekening mee. Waar van toepassing is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 47 m³ en voor een meerpersoonshuishouden van drie personen en een waterverbruik van 141

⁶⁸ Zie M.A. Allers, C. Hoeben, Effect diftar is wat kleiner dan gedacht, *B&G*, oktober 2009, blz. 5-8.

⁶⁹ We gaan er verder van uit dat zakken en bakken vol worden aangeboden.

m3. Waar tot een verbruik van 250 m3 hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

Voor de gemiddeld betaalde tarieven binnen een gemeente is het gewogen gemiddelde genomen van de tarieven die gelden bij een, twee, drie, vier respectievelijk vijf of meer personen, waarbij steeds het aantal huishoudens met die omvang als gewicht is gehanteerd.⁷⁰

6.3. Onroerendezaakbelastingen

De ozb-aanslag per huishouden is berekend door uit te gaan van de gemiddelde woza-waarde in de betreffende gemeente. Die waarde wordt vermenigvuldigd met het relevante tarief.

6.4. Gestandaardiseerd ozb-tarief

Gemeenten met duur onroerend goed kunnen met relatief lage tarieven een hoge ozb-opbrengst bereiken. Verschillen in belastingcapaciteit worden daarom gecompenseerd via het verdeelsysteem van het gemeentefonds. De gemeentelijke belastingcapaciteit wordt slechts gedeeltelijk verevend. De eigeninkomstenmaatstaf wordt berekend op basis van 70 procent van de waarde van niet-woningen en 80 procent van de waarde van woningen.⁷¹ Doordat niet volledig wordt verevend kunnen gemeenten met bovengemiddelde waarden van onroerende zaken bij een bepaald ozb-tarief over meer algemene middelen beschikken dan gemeenten waar onroerende zaken minder waard zijn.⁷² Gemeenten met een lage waarde van onroerende zaken kennen dan ook relatief hoge ozb-tarieven. Om de hoogte van de ozb-tarieven toch te kunnen vergelijken zijn gestandaardiseerde tarieven berekend. Dit zijn de tarieven die de gemeenten bij gelijke opbrengst zouden heffen wanneer ze een gemiddelde belastingcapaciteit hadden gehad (of wanneer de belastingcapaciteit niet gedeeltelijk maar geheel zou worden verevend). Twee gemeenten met hetzelfde gestandaardiseerde tarief hebben per saldo (dus rekening houdend met de eigeninkomstenmaatstaf) dezelfde ozb-opbrengst per inwoner.

⁷⁰ Gegevens over waterverbruik zijn ontleend aan Henk Foekema, Lianne van Thiel, Boris Lettinga, *Watergebruik thuis 2007*, TNS/NIPO, 2008, blz. 69. Gegevens over aantallen huishoudens komen van het CBS.

⁷¹ Hiernaast omvat de eigeninkomstenmaatstaf nog een bedrag per woonruimte, maar dat is voor deze discussie niet zo belangrijk.

⁷² M.A. Allers, Maximering ozb-tarieven benadeelt gemeenten met lage belastingcapaciteit, *B&G*, december 2005, blz. 5-8, en M.A. Allers, Rafelranden van de nieuwe ozb-wetgeving, *Tijdschrift voor Openbare Financien*, 2006, nr. 3, blz. 128-140.

6.5. Netto woonlasten

Met behulp van gestandaardiseerde tarieven kan de hoogte van de ozb in verschillende gemeenten worden vergeleken vanuit het perspectief van de gemeente (wat houdt de gemeente er uiteindelijk aan over, mede gezien de eigeninkomstenmaatstaf). Om de hoogte van de woonlasten vanuit dit zelfde gezichtspunt te kunnen vergelijken gebruiken we de netto woonlasten. Hierbij gaat het er om dat de (bruto) woonlasten hoog zijn in gemeenten met dure woningen, omdat die gemeenten een lagere algemene uitkering ontvangen. Wij compenseren daarom de hoogte van de woonlasten voor de invloed van de eigeninkomstenmaatstaf.

De zo berekende netto woonlasten geven weer wat de gemeente per saldo - dus na rekening te houden met de verevening van belastinggrondslag - overhoudt aan de belastingheffing. De netto woonlasten zijn gedefinieerd als de woonlasten die er zouden zijn als de belastingcapaciteit niet zou worden verevend. De extra ozb-opbrengst die gemeenten met dure woningen nu nodig hebben om de lagere algemene uitkering te compenseren is van de bruto woonlasten afgetrokken. Bij gemeenten met lage woningwaarden is het profijt van de verevening bij de bruto woonlasten opgeteld.

Tabellen

Tabellenoverzicht

Tabel 1 Woonlasten 2009

Tabel 2 Woonlasten 2010

Tabel 3 Algemene gegevens

Tabel 4 Ozb woningen

Tabel 5 Ozb niet-woningen

Tabel 6 Begrote ozb-opbrengst

Tabel 7 Tariefdifferentiatie ozb en mutatie ozb-opbrengst

Tabel 8 Reinigingsheffing huishoudens

Tabel 9 Rioolheffing

Tabel 10 Secretarieleges

Toelichting

De getallen in de tabellen staan tegen een gekleurde achtergrond. Per kolom is ongeveer een derde blauw, een derde grijs en een derde rood. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke waarden relatief laag (blauw) of hoog (rood) zijn. De getallen zijn als het ware op volgorde gezet en in drie gelijke delen gehakt, die elk een kleur kregen. In enkele gevallen zijn de verschillen tussen gemeenten zeer klein. Als gevolg hiervan kunnen de afgeronde getallen zoals weergegeven in de tabellen identiek zijn, maar toch een andere achtergrondkleur hebben. Soms levert de methode geen drie maar twee kleuren op: dit is het geval als één bepaalde waarde sterk overheerst.

Witte cellen in de tabellen geven aan dat de desbetreffende gemeente het gevraagde niet heeft aangeleverd.

Tabel 1 Woonlasten 2009

In woning met gemiddelde waarde (euro)

	Ozb-Eigenaar	Reinigingsheffing ¹	Rioolheffing ¹	Woonlasten ²	Netto woonlasten ³	minimuminkomen ⁴	Woonlasten
Alkmaar	172,20	204,30	96,15	472,65	487,87		0,00
Almere	233,60	333,20	99,84	666,64	712,59		0,00
Amersfoort	235,56	236,97	105,82	578,35	568,98		0,00
Amsterdam	136,60	276,07	138,53	551,20	512,62		0,00
Apeldoorn	238,24	266,89	134,41	639,54	627,12		5,24
Arnhem	353,76	163,29	69,95	587,00	603,45		0,00
Assen	193,13	233,92	174,96	602,01	643,40		0,00
Breda	198,88	320,65	122,88	642,41	630,56		0,00
Delft	229,38	257,47	153,42	640,27	657,68		0,00
Deventer	228,59	277,44	158,16	664,19	690,05		0,00
Dordrecht	184,92	234,96	128,12	548,00	579,11		0,00
Ede	253,71	257,03	153,96	664,70	655,65		0,00
Eindhoven	175,57	234,89	136,00	546,46	535,95		0,00
Emmen	280,83	263,38	106,93	651,14	694,36		0,00
Enschede	241,37	293,95	150,00	685,32	727,22		0,00
Groningen	215,94	322,37	127,75	666,06	696,47		151,50
Haarlem	221,40	238,80	107,88	568,08	547,33		0,00
Haarlemmermeer	255,87	270,34	118,56	634,77	616,87		0,00
Heerlen	187,20	278,53	174,89	640,62	689,82		0,00
Hilversum	221,16	175,37	201,00	597,53	552,83		0,00
Leeuwarden	196,38	265,85	139,46	601,69	648,82		0,00
Leiden	377,98	143,98	79,08	601,04	597,55		0,00
Lelystad	301,86	247,21	54,00	603,07	644,45		0,00
Maastricht	215,28	275,50	148,60	639,38	648,84		39,57
Middelburg	155,22	239,40	147,75	542,37	563,12		0,00
Nijmegen	376,51	68,05	193,58	638,15	651,03		12,85
Rotterdam	180,89	259,04	173,08	613,01	646,54		0,00
's-Gravenhage	138,39	293,31	118,14	549,84	552,08		0,00
's-Hertogenbosch	214,37	272,86	108,96	596,19	574,28		0,00
Sittard-Geleen	254,32	247,11	126,60	628,03	656,44		18,02
Tilburg	169,07	260,03	87,51	516,61	528,81		0,00
Utrecht	237,49	275,76	205,24	718,49	707,19		0,00
Venlo	220,74	244,06	172,08	636,88	665,44		0,00
Westland	253,40	260,66	149,96	664,02	651,49		0,00
Zaanstad	217,71	253,56	212,52	683,79	706,88		0,00
Zoetermeer	315,66	258,83	24,05	598,55	618,50		0,00
Zwolle	239,35	234,69	112,65	586,69	601,10		0,00
Laagste	137	68	24	473	488		0
Gemiddelde	213	258	136	606	612		6
Hoogste	378	333	213	718	727		152

¹ Gemiddeld betaald tarief in de desbetreffende gemeente (zie verantwoording in hoofdstuk 6).

² Woonlasten zijn berekend als de som van ozb, rioolheffing en reinigingsheffing.

³ Woonlasten gecorrigeerd voor de eigeninkomstenmaatstaf van het gemeentefonds (zie verantwoording).

⁴ Woonlasten na kwijtschelding; huurwoning.

Bedragen kunnen afwijken van die in het Belastingoverzicht 2009. In het huidige overzicht zijn actuele gegevens voor de gemiddelde woningwaarde gebruikt. Bovendien is Zaanstad toegevoegd.

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Tabel 2 Woonlasten 2010

In woning met gemiddelde waarde (euro)

	Ozb-Eigenaar	Reinigingsheffing ¹	Rioolheffing ¹	Woonlasten ²	Netto woonlasten ³	minimuminkomen ⁴	Woonlasten
Alkmaar	173,06	205,44	101,20	479,70	494,88	0,00	0,00
Almere	232,26	334,12	100,64	667,02	716,61	0,00	0,00
Amersfoort	235,56	236,97	104,26	576,79	570,03	0,00	0,00
Amsterdam	137,64	287,72	145,46	570,82	531,23	0,00	0,00
Apeldoorn	244,25	261,07	133,07	638,38	628,28	0,00	0,00
Arnhem	343,49	167,71	107,19	618,39	636,41	0,00	0,00
Assen	196,99	242,91	174,96	614,86	655,89	0,00	0,00
Breda	204,68	319,00	133,92	657,60	645,45	0,00	0,00
Delft	229,13	257,47	162,40	649,00	666,62	0,00	0,00
Deventer	233,35	257,40	158,16	648,91	671,38	0,00	0,00
Dordrecht	184,91	234,96	133,27	553,14	582,57	0,00	0,00
Ede	257,04	257,03	157,68	671,75	654,85	0,00	0,00
Eindhoven	175,21	246,21	137,00	558,42	547,25	0,00	0,00
Emmen	283,70	271,24	116,85	671,79	715,44	0,00	0,00
Enschede	243,78	287,23	154,44	685,45	725,82	0,00	0,00
Groningen	218,10	322,37	127,75	668,22	699,63	151,50	0,00
Haarlem	228,28	253,10	115,45	596,83	573,58	0,00	0,00
Haarlemmermeer	254,94	270,34	118,56	643,84	624,34	0,00	0,00
Heerlen	203,48	263,76	154,88	622,12	675,10	0,00	0,00
Hilversum	223,57	185,56	201,00	610,13	564,79	0,00	0,00
Leeuwarden	197,21	259,26	140,11	596,58	643,02	0,00	0,00
Leiden	376,69	153,35	79,99	610,03	606,90	0,00	0,00
Lelystad	304,52	247,21	54,02	605,75	652,00	0,00	0,00
Maastricht	216,22	282,32	153,80	652,34	663,39	39,87	0,00
Middelburg	155,25	242,39	151,08	548,72	574,27	0,00	0,00
Nijmegen	374,51	73,75	145,27	593,53	606,85	12,54	0,00
Rotterdam	180,89	259,04	180,00	619,93	653,96	0,00	0,00
's-Gravenhage	129,99	266,84	126,47	523,30	526,87	0,00	0,00
's-Hertogenbosch	215,40	272,86	108,96	597,22	576,32	0,00	0,00
Sittard-Geleen	263,07	242,94	141,58	647,59	676,92	16,35	0,00
Tilburg	168,98	260,03	99,40	528,41	538,92	0,00	0,00
Utrecht	225,81	256,20	212,12	694,13	686,47	0,00	0,00
Venlo	220,74	244,06	174,66	639,46	685,69	0,00	0,00
Westland	251,69	260,66	149,84	662,20	648,78	0,00	0,00
Zaanstad	224,30	253,56	220,44	698,30	723,70	0,00	0,00
Zoetermeer	318,07	258,83	30,50	607,41	628,08	0,00	0,00
Zwolle	242,98	234,69	112,65	590,32	602,04	0,00	0,00
Laagste	130	74	31	480	495	0	0
Hoogste	377	334	220	698	726	151	151
Gemiddelde	213	257	140	610	616	6	6
<i>Mutatie gemiddelde</i>	<i>0,0%</i>	<i>-0,3%</i>	<i>3,0%</i>	<i>0,6%</i>	<i>0,6%</i>	<i>-2,6%</i>	<i>-2,6%</i>

¹ Gemiddeld betaald tarief (zie verantwoording, hoofdstuk 6).

² Woonlasten zijn berekend als de som van ozb, rioolheffing en reinigingsheffing.

³ Woonlasten gecorrigeerd voor de eigeninkomstenmaatstaf van het gemeentefonds (zie verantwoording).

⁴ Woonlasten na kwijtschelding; huurwoning.

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 3 Algemene gegevens

	Inwoners	Gemiddelde huishoudensomvang	Aantal woningen	Aantal niet-woningen ¹	Gemiddelde woningwaarde ²	Prijsstijging woningen (%) ³	Prijsstijging niet-woningen (%) ⁴
Alkmaar	93.920	2,09	45.650	4.700	206.025	0,50	0,50
Almere	187.955	2,43	75.779	6.113	200.400	0,20	-1,10
Amersfoort	144.886	2,27	65.400	5.798	260.000	0,00	1,40
Amsterdam	767.333	1,78	391.334	38.425	260.341	1,30	-6,80
Apeldoorn	155.802	2,26	69.070	10.730	254.430	-1,00	-1,00
Arnhem	147.414	1,95	70.848	5.835	203.010	1,00	0,00
Assen	67.150	2,23	29.400	2.457	182.738	0,96	1,84
Breda	170.960	2,08	82.730	7.800	253.314	-0,27	1,30
Delft	96.840	1,82	45.086	3.185	198.792	0,40	1,90
Deventer	97.903	2,17	44.228	4.081	213.102	2,45	-2,00
Dordrecht	118.408	2,14	54.100	5.511	185.840	1,00	0,00
Ede	105.000	2,38	41.599	5.691	290.444	1,20	2,90
Eindhoven	214.000	1,96	107.140	8.208	242.000	0,00	-5,30
Emmen	109.462	2,26	49.687	5.550	183.150	-1,00	0,65
Enschede	156.200	2,03	69.057	6.194	180.047	1,15	0,00
Groningen	186.000	1,68	90.300	9.100	178.770	1,00	1,70
Haarlem	148.201	2,00	76.100	6.800	253.506	0,20	-7,00
Haarlemmermeer	142.028	2,41	57.710	7.468	286.803	0,63	-12,00
Heerlen	91.528	1,97	45.141	4.515	139.881	1,36	7,30
Hilversum	84.522	2,07	41.750	4.000	291.873	0,30	0,00
Leeuwarden	94.194	1,92	45.082	5.189	153.470	3,00	0,20
Leiden	116.800	1,87	52.900	4.900	242.387	0,16	-2,06
Lelystad	74.407	2,29	31.112	3.683	191.284	-1,40	1,50
Maastricht	118.284	1,87	56.227	5.145	205.924	-0,52	-1,75
Middelburg	47.951	2,14	nb	nb	174.440	-2,00	0,00
Nijmegen	163.091	1,83	77.800	5.733	219.780	-1,00	-0,50
Rotterdam	587.161	1,94	293.126	27.207	164.000	0,00	-6,00
's-Gravenhage	484.000	1,95	243.842	19.120	210.000	0,00	0,00
's-Hertogenbosch	139.600	2,12	63.164	6.723	265.267	0,48	-1,00
Sittard-Geleen	95.320	2,14	45.000	4.307	187.374	0,20	0,00
Tilburg	204.700	2,04	91.600	9.225	220.314	0,60	0,20
Utrecht	307.500	1,87	132.400	10.800	251.460	-1,00	-5,00
Venlo	100.296	2,19	47.578	5.373	195.000	0,00	2,00
Westland	99.764	2,50	40.750	7.537	282.800	1,00	2,20
Zaanstad	145.209	2,23	65.475	6.247	199.199	0,10	-0,47
Zoetermeer	121.425	2,29	52.802	3.000	210.367	-0,30	0,30
Zwolle	118.970	2,12	54.482	6.063	221.297	1,98	-3,63
Laagste	47.951	1,68	29.400	2.457	139.881	-2,00	-12,00
Gemiddelde⁵	170.383	2,09	81.818	7.845	220.581	0,35	-2,08
Hoogste	767.333	2,50	391.334	38.425	291.873	3,00	7,30

¹ Niet-woningen zijn voornamelijk bedrijfspanden, maar ook bijvoorbeeld verzorgingstehuizen en boerderijen.

² Gemiddelde woningwaarde in 2009 (CBS), verhoogd met door de gemeente opgegeven prijsstijging woningen.

³ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling (voor Deventer en Haarlemmermeer geldt een benadering).

⁴ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling m.u.v. Deventer en Haarlemmermeer.

⁵ De gemiddelden voor inwoners, huishoudensomvang, aantal woningen en aantal niet-woningen zijn niet gewogen.

Legenda:

Relatief hoog	
Rond de mediaan	
Relatief laag	

Tabel 4 Ozb woningen

	Aantal woningen	Prijstijging woningen (%) ¹	Tarief eigenaar ²	Mutatie tarief t.o.v. 2009 gecorrigeerd voor prijsontwikkeling	Gestandaardiseerd tarief ³	Bruto opbrengst (duizenden euro's)
Alkmaar	45.650	0,50	0,0840	0,5%	0,0822	7.590
Almere	75.779	0,20	0,1159	-0,6%	0,1097	17.390
Amersfoort	65.400	0,00	0,0906	0,0%	0,0912	14.441
Amsterdam	391.334	1,30	0,0529	0,8%	0,0567	54.787
Apeldoorn	69.070	-1,00	0,0960	2,5%	0,0970	16.659
Arnhem	70.848	1,00	0,1692	-2,9%	0,1670	22.837
Assen	29.400	0,96	0,1078	2,0%	0,1022	5.780
Breda	82.730	-0,27	0,0808	2,9%	0,0820	15.668
Delft	45.086	0,40	0,1153	-0,1%	0,1130	10.500
Deventer	44.228	2,45	0,1095	2,1%	0,1069	9.877
Dordrecht	54.100	1,00	0,0995	0,0%	0,0955	10.041
Ede	41.599	1,20	0,0885	1,3%	0,0900	10.576
Eindhoven	107.140	0,00	0,0724	-0,2%	0,0736	17.232
Emmen	49.687	-1,00	0,1549	1,0%	0,1489	13.011
Enschede	69.057	1,15	0,1354	1,0%	0,1298	17.150
Groningen	90.300	1,00	0,1220	1,0%	0,1176	19.596
Haarlem	76.100	0,20	0,0901	3,1%	0,0923	15.939
Haarlemmermeer	57.710	0,63	0,0889	-0,4%	0,0906	16.748
Heerlen	45.141	1,36	0,1455	8,7%	0,1360	9.018
Hilversum	41.750	0,30	0,0766	1,1%	0,0805	8.682
Leeuwarden	45.082	3,00	0,1285	0,4%	0,1209	9.000
Leiden	52.900	0,16	0,1554	-0,3%	0,1557	19.600
Lelystad	31.112	-1,40	0,1592	0,9%	0,1532	9.407
Maastricht	56.227	-0,52	0,1050	0,4%	0,1037	11.985
Middelburg	nb	-2,00	0,0890	0,0%	0,0853	nb
Nijmegen	77.800	-1,00	0,1704	-0,5%	0,1689	27.337
Rotterdam	293.126	0,00	0,1103	0,0%	0,1051	nb
's-Gravenhage	243.842	0,00	0,0619	-6,1%	0,0615	50.801
's-Hertogenbosch	63.164	0,48	0,0812	0,5%	0,0832	13.446
Sittard-Geleen	45.000	0,20	0,1404	3,4%	0,1365	11.541
Tilburg	91.600	0,60	0,0767	-0,1%	0,0755	15.533
Utrecht	132.400	-1,00	0,0898	-4,9%	0,0906	57.786
Venlo	47.578	0,00	0,1132	0,0%	0,1073	10.365
Westland	40.750	1,00	0,0890	-0,7%	0,0902	9.853
Zaanstad	65.475	0,10	0,1126	3,0%	0,1094	14.300
Zoetermeer	52.802	-0,30	0,1512	0,8%	0,1487	17.300
Zwolle	54.482	1,98	0,1098	1,5%	0,1085	12.526
Laagste	29.400	-2,00	0,0529	-6,1%	0,0567	5.780
Gemiddelde	142.927	0,35	0,0994	0,0%	0,0981	25.591
Hoogste	391.334	3,00	0,1704	8,7%	0,1689	57.786

¹ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling (Deventer en Haarlemmermeer: benadering toegepast).

² Tarief als percentage van woz-waarde.

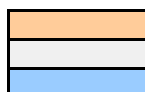
³ Tarief bij gemiddelde belastingcapaciteit (zie verantwoording, hoofdstuk 6).

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 5 Ozb niet-woningen

	Prijstijging niet-woningen (%) ¹	Tarief eigenaar ²	Tarief gebruiker ²	Mutatie tarief gecorrigeerd voor prijsstijging ³	Gestandaardiseerd tarief eigenaar plus gebruiker ⁴	Bruto opbrengst (duizenden euro's)	Aantal niet-woningen
Alkmaar	4.700	0,50	0,1750	0,1350	0,5%	0,3274	9.900
Almere	6.113	-1,10	0,2078	0,1672	-0,1%	0,3540	13.855
Amersfoort	5.798	1,40	0,2004	0,1636	-0,1%	0,3655	12.529
Amsterdam	38.425	-6,80	0,1717	0,1372	0,3%	0,3261	94.402
Apeldoorn	10.730	-1,00	0,2248	0,1813	1,1%	0,4111	18.060
Arnhem	5.835	0,00	0,2648	0,2136	-0,6%	0,4911	23.423
Assen	2.457	1,84	0,2025	0,1620	3,0%	0,3592	5.508
Breda	7.800	1,30	0,1370	0,1103	1,9%	0,2550	12.819
Delft	3.185	1,90	0,2159	0,1729	2,4%	0,3922	9.775
Deventer	4.081	-2,00	0,2191	0,1771	2,6%	0,3847	8.825
Dordrecht	5.511	0,00	0,1938	0,1554	0,0%	0,3309	8.246
Ede	5.691	2,90	0,1555	0,1243	3,4%	0,2888	8.555
Eindhoven	8.208	-5,30	0,1532	0,1225	-2,2%	0,3000	23.682
Emmen	5.550	0,65	0,2379	0,1970	2,9%	0,4110	3.255
Enschede	6.194	0,00	0,2933	0,2413	1,0%	0,5072	17.470
Groningen	9.100	1,70	0,2910	0,2310	-2,6%	0,5324	28.245
Haarlem	6.800	-7,00	0,1721	0,1378	2,6%	0,3086	12.705
Haarlemmermeer	7.468	-12,00	0,2405	0,2030	0,9%	0,4763	7.808
Heerlen	4.515	7,30	0,1945	0,1489	7,3%	0,3473	8.251
Hilversum	4.000	0,00	0,1422	0,1140	5,0%	0,2712	6.891
Leeuwarden	5.189	0,20	0,2925	0,2340	-2,1%	0,5361	15.224
Leiden	4.900	-2,06	0,3277	0,3273	-1,7%	0,6597	21.500
Lelystad	3.683	1,50	0,2824	0,2256	0,2%	0,5106	11.102
Maastricht	5.145	-1,75	0,1900	0,1570	-2,0%	0,3646	13.711
Middelburg	nb	0,00	0,1789	0,1438	2,1%	0,3128	nb
Nijmegen	5.733	-0,50	0,4121	0,3140	0,0%	0,7240	30.458
Rotterdam	27.207	-6,00	0,2794	0,2126	1,8%	0,5168	nb
's-Gravenhage	19.120	0,00	0,1810	0,1445	0,0%	0,3362	31.233
's-Hertogenbosch	6.723	-1,00	0,2171	0,1739	1,0%	0,4050	17.450
Sittard-Geleen	4.307	0,00	0,3437	0,2644	3,0%	0,6260	19.850
Tilburg	9.225	0,20	0,1548	0,1229	-0,1%	0,2787	14.986
Utrecht	10.800	-5,00	0,1980	0,1596	-4,9%	0,3682	12.923
Venlo	5.373	2,00	0,1916	0,1537	0,0%	0,3534	10.512
Westland	7.537	2,20	0,1420	0,1066	1,1%	0,2741	9.525
Zaanstad	6.247	-0,47	0,2416	0,1933	3,0%	0,4156	12.200
Zoetermeer	3.000	0,30	0,2765	0,2150	0,8%	0,4749	12.000
Zwolle	6.063	-3,63	0,2482	0,2007	1,6%	0,4653	14.844
Laagste	2.457	-12,00	0,1370	0,1066	-4,9%	0,2550	3.255
Gemiddelde	13.378	-2,08	0,2191	0,1753	0,5%	0,4022	26.968
Hoogste	38.425	7,30	0,4121	0,3273	7,3%	0,7240	94.402

¹ Waardestijging exclusief areaalontwikkeling m.u.v. Deventer en Haarlemmermeer.

² Tarief als percentage van woz-waarde.

³ Tarief eigenaar plus gebruiker.

⁴ Tarief bij gemiddelde belastingcapaciteit (zie verantwoording, hoofdstuk 6).

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 6 Begrote ozb-opbrengst (duizenden euro's)

	Bruto-opbrengst woningen	Bruto-opbrengst niet-woningen	Totale netto-opbrengst	Netto-opbrengst per inwoner (euro's) ¹
Alkmaar	7.590	9.900	17.300	184
Almere	17.390	13.855	31.245	166
Amersfoort	14.441	12.529	26.756	185
Amsterdam	54.787	94.402	140.880	184
Apeldoorn	16.659	18.060	33.918	218
Arnhem	22.837	23.423	46.260	314
Assen	5.780	5.508	11.179	166
Breda	15.668	12.819	28.416	166
Delft	10.500	9.775	19.930	206
Deventer	9.877	8.825	17.795	182
Dordrecht	10.041	8.246	18.287	154
Ede	10.576	8.555	19.131	182
Eindhoven	17.232	23.682	39.227	183
Emmen	13.011	3.255	16.267	149
Enschede	17.150	17.470	34.620	222
Groningen	19.596	28.245	47.791	257
Haarlem	15.939	12.705	27.133	183
Haarlemmermeer	16.748	7.808	23.220	163
Heerlen	9.018	8.251	16.980	186
Hilversum	8.682	6.891	15.572	184
Leeuwarden	9.000	15.224	21.047	223
Leiden	19.600	21.500	nb	nb
Lelystad	9.407	11.102	19.498	262
Maastricht	11.985	13.711	25.290	214
Middelburg	nb	nb	nb	nb
Nijmegen	27.337	30.458	57.795	354
Rotterdam	nb	nb	nb	nb
's-Gravenhage	50.801	31.233	78.685	163
's-Hertogenbosch	13.446	17.450	30.174	216
Sittard-Geleen	11.541	19.850	31.392	329
Tilburg	15.533	14.986	30.213	148
Utrecht	57.786	12.923	61.814	201
Venlo	10.365	10.512	20.372	203
Westland	9.853	9.525	19.206	193
Zaanstad	14.300	12.200	26.150	180
Zoetermeer	17.300	12.000	29.100	240
Zwolle	12.526	14.844	27.370	230
Laagste	5.780	3.255	11.179	148
Gemiddelde	25.591	26.968	50.533	200
Hoogste	57.786	94.402	140.880	354

¹ Netto ozb-opbrengst: bruto opbrengst minus eventuele verminderings (bv. oninbaar).

Legenda:

- Relatief hoog
- Rond de mediaan
- Relatief laag

Tabel 7 Tariefdifferentiatie ozb en mutatie ozb-opbrengst

	Tariefdifferentiatie		Mutatie opbrengst t.o.v. 2009; woningen en niet-woningen	
	Eigenaar: verhouding niet- woning/woning	Niet-woningen: verhouding eigenaar/ gebruiker ¹	Exclusief areaalontwikkeling ²	Inclusief areaalontwikkeling
Alkmaar	208%	130%	0,50%	1,66%
Almere	179%	124%	-0,34%	nb
Amersfoort	221%	122%	-0,03%	nb
Amsterdam	325%	125%	0,49%	0,68%
Apeldoorn	234%	124%	1,80%	2,11%
Arnhem	157%	124%	-1,76%	-1,71%
Assen	188%	125%	2,50%	5,18%
Breda	170%	124%	2,45%	2,63%
Delft	187%	125%	1,11%	1,74%
Deventer	200%	124%	2,33%	2,62%
Dordrecht	195%	125%	0,00%	0,99%
Ede	176%	125%	2,26%	3,72%
Eindhoven	212%	125%	-1,37%	2,44%
Emmen	154%	121%	1,80%	2,58%
Enschede	217%	122%	1,00%	2,01%
Groningen	239%	126%	-1,24%	-1,01%
Haarlem	191%	125%	2,89%	6,99%
Haarlemmermeer	271%	118%	0,48%	0,59%
Heerlen	134%	131%	7,99%	8,46%
Hilversum	186%	125%	2,84%	2,84%
Leeuwarden	228%	125%	-1,15%	0,55%
Leiden	211%	100%	-1,06%	nb
Lelystad	177%	125%	0,54%	0,54%
Maastricht	181%	121%	-0,94%	nb
Middelburg	201%	124%	1,01%	1,01%
Nijmegen	242%	131%	-0,24%	0,69%
Rotterdam	253%	131%	1,26%	2,17%
's-Gravenhage	292%	125%	-2,41%	-2,41%
's-Hertogenbosch	267%	125%	0,77%	0,97%
Sittard-Geleen	245%	130%	3,15%	3,15%
Tilburg	202%	126%	-0,05%	1,34%
Utrecht	220%	124%	-4,92%	-3,89%
Venlo	169%	125%	-0,01%	nb
Westland	160%	133%	0,26%	nb
Zaanstad	215%	125%	3,01%	nb
Zoetermeer	183%	129%	0,77%	1,76%
Zwolle	226%	124%	1,57%	3,61%
Laagste	134%	100%	-4,92%	-3,89%
Gemiddelde	230%	125%	0,28%	0,96%
Hoogste	325%	133%	7,99%	8,46%

¹ Alle gemeenten waarvoor de verhouding afgerond 125% is, hebben een grijze achtergrond gekregen.

² Waardestijging exclusief areaalontwikkeling (voor Deventer en Haarlemmermeer geldt een benadering voor de waardestijging exclusief areaalontwikkeling van woningen en zijn de waardestijgingen van niet-woningen inclusief areaalontwikkeling).

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Tabel 8 Reinigingsheffing huishoudens

Tariefsysteem		Tarief éénpersoonshuishouden	Tarief meerpersoonshuishouden	Mutatie gemiddeld betaald tarief ¹	Bruto opbrengst per woonruimte	Gemiddeld betaald tarief t.o.v. 2009	Gemiddeld betaald tarief bij 100% kostendeckings ²	Gemiddeld betaald tarief bij 100% kostendeckings ²
Alkmaar	Huishoudensomvang	153,00	240,24	205,44	0,6%	193	96,0%	214,00
Almere	Vastrecht	334,12	334,12	334,12	0,3%	317	100,0%	334,12
Amersfoort	Huishoudensomvang	195,00	260,16	236,97	0,0%	219	96,2%	246,33
Amsterdam	Huishoudensomvang	252,50	331,71	287,72	4,2%	258	87,0%	330,72
Apeldoorn	Bakinhoud en ledigingen	203,16	294,23	261,07	-2,2%	256	100,0%	261,07
Arnhem	Huishoudensomvang	141,36	190,80	167,71	2,7%	155	64,3%	260,71
Assen	Huishoudensomvang	196,39	266,82	242,91	3,8%	245	100,0%	242,91
Breda	Huishoudensomvang	286,44	341,40	319,00	-0,5%	300	100,0%	319,00
Delft	Huishoudensomvang	203,00	318,00	257,47	0,0%	263	100,0%	257,47
Deventer	Vastrecht	257,40	257,40	257,40	-7,2%	259	94,0%	273,83
Dordrecht	Vastrecht	234,96	234,96	234,96	0,0%	226	100,0%	234,96
Ede	Huishoudensomvang	224,16	272,16	257,03	0,0%	258	100,0%	257,03
Eindhoven	Huishoudensomvang	200,00	299,00	246,21	4,8%	237	100,0%	246,21
Emmen	Huishoudensomvang	247,20	282,00	271,24	3,0%	251	100,0%	271,24
Enschede	Huishoudensomvang	267,96	301,92	287,23	-2,3%	280	100,0%	287,23
Groningen	Huishoudensomvang	310,32	352,32	322,37	0,0%	276	100,0%	322,37
Haarlem	Huishoudensomvang	185,28	307,56	253,10	6,0%	238	95,0%	266,42
Haarlemmermeer	Bakinhoud	227,16	287,04	270,34	0,0%	244	100,0%	270,34
Heerlen	Bakinhoud en ledigingen	201,38	342,79	263,76	-5,3%	287	100,0%	263,76
Hilversum	Huishoudensomvang	144,60	239,76	185,56	5,8%	174	100,0%	185,56
Leeuwarden	Huishoudensomvang	240,65	275,56	259,26	-2,5%	257	100,0%	259,26
Leiden	Huishoudensomvang	117,20	219,92	153,35	6,5%	154	50,0%	306,70
Lelystad	Huishoudensomvang	219,93	259,93	247,21	0,0%	244	82,0%	301,48
Maastricht	Aantal zakken	257,15	314,93	282,32	2,5%	269	100,0%	282,32
Middelburg	Huishoudensomvang	227,96	251,10	242,39	1,2%	nb	100,0%	242,39
Nijmegen	Aant. zakken en huish.omv.	58,04	94,15	73,75	8,4%	75	36,0%	204,85
Rotterdam	Vastrecht	259,04	259,04	259,04	0,0%	240	100,0%	259,04
's-Gravenhage	Huishoudensomvang	250,20	293,52	266,84	-9,0%	275	100,0%	266,84
's-Hertogenbosch	Huishoudensomvang	237,36	295,32	272,86	0,0%	265	94,9%	287,41
Sittard-Geleen	Gewicht	201,02	274,75	242,94	-1,7%	241	100,0%	242,94
Tilburg	Vastrecht	260,03	260,03	260,03	0,0%	256	100,0%	260,03
Utrecht	Vastrecht	256,20	256,20	256,20	-7,1%	230	83,5%	306,83
Venlo	Huishoudensomvang	171,84	282,76	244,06	0,0%	223	100,0%	244,06
Westland	Huishoudensomvang	228,00	284,88	260,66	0,0%	252	100,0%	260,66
Zaanstad	Vastrecht	253,56	253,56	253,56	0,0%	250	100,0%	253,56
Zoetermeer	Huishoudensomvang	235,60	275,49	258,83	0,0%	256	97,0%	266,84
Zwolle	Huishoudensomvang	204,02	255,03	234,69	0,0%	243	100,0%	234,69
Laagste		58	94	74	-9,0%	75	36%	186
Gemiddelde		232	281	257	0,0%	245	93,5%	275
Hoogste		334	352	334	8,4%	317	100%	334

¹ Op basis van huishoudensomvang (zie de verantwoording in hoofdstuk 6).

² Doordat gemeenten kosten verschillend toerekenen is de vergelijkbaarheid van dit percentage beperkt.

Maastricht en Nijmegen kennen alleen voor restafval een tariefsysteem per zak.

Voor Amsterdam is het gewogen gemiddelde van de tarieven van de deelgemeenten opgenomen.

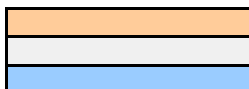
Bij diftargemeenten, waar het tarief is gerelateerd aan het afvalaanbod, is uitgegaan van landelijke cijfers omtrent het afvalaanbod. (zie paragraaf 5.4 en de verantwoording in hoofdstuk 6).

Legenda:

Relatief hoog

Rond de mediaan

Relatief laag

Tabel 9 Rioolheffing

	Gebruiker woning				Eigenaar woning		Eig. + gebr. woning		Woningen en niet-woningen			Woningen
	Tarief-systeem	Eén-persoons-tarief ¹	Meer-persoons-tarief ¹	Gemiddeld betaald tarief ²	Tarief-systeem	Tarief ³	Gemiddeld betaald tarief ²	Mutatie t.o.v. 2009	Bruto opbrengst (1000 euro)	Bruto opbrengst per woonruimte	Kosten-dekking ⁴	Gemiddeld tarief bij kosten-dekking (eig. plus gebr.) ²
Alkmaar	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	101,20	101,20	5,3%	4.817	106	95,0%	106,53
Almere	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	100,64	100,64	0,8%	7.850	104	100,0%	100,64
Amersfoort	Woz-waarde	46,28	46,28	46,28	Woz-waarde	57,98	104,26	-1,5%	9.629	147	100,0%	104,26
Amsterdam	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	145,46	145,46	5,0%	59.453	152	98,5%	147,68
Apeldoorn	Woz-waarde	133,07	133,07	133,07	Geen	0,00	133,07	-1,0%	11.063	160	100,0%	133,07
Arnhem	Woz-waarde	107,19	107,19	107,19	Geen	0,00	107,19	53,2%	9.737	137	62,4%	171,67
Assen	Vastrecht	174,96	174,96	174,96	Geen	0,00	174,96	0,0%	5.721	195	100,0%	174,96
Breda	Vastrecht	133,92	133,92	133,92	Geen	0,00	133,92	9,0%	11.024	133	93,2%	143,69
Delft	Vastrecht	35,40	35,40	35,40	Vastrecht	127,00	162,40	5,9%	7.578	168	100,0%	162,40
Deventer	Vastrecht	158,16	158,16	158,16	Geen	0,00	158,16	0,0%	7.593	172	97,0%	163,05
Dordrecht	Huish.omvang	0,00	95,52	59,14	Vastrecht	74,13	133,27	4,0%	9.082	168	100,0%	133,27
Ede	Vastrecht	52,56	52,56	52,56	Vastrecht	105,12	157,68	2,4%	9.666	232	100,0%	157,68
Eindhoven	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	137,00	137,00	0,7%	15.889	148	100,0%	137,00
Emmen	Woz-waarde	47,99	47,99	47,99	Woz-waarde	68,86	116,85	9,3%	6.374	128	80,0%	146,06
Enschede	Vastrecht	154,44	154,44	154,44	Geen	0,00	154,44	3,0%	10.453	151	100,0%	154,44
Groningen	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	127,75	127,75	0,0%	12.615	140	100,0%	127,75
Haarlem	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	115,45	115,45	7,0%	9.220	121	97,0%	119,02
Haarlemmermeer	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	118,56	118,56	0,0%	7.742	134	100,0%	118,56
Heerlen	Waterverbruik	76,68	76,68	78,56	Vastrecht	76,32	154,88	-11,4%	7.476	166	100,0%	154,88
Hilversum	Vastrecht	201,00	201,00	201,00	Geen	0,00	201,00	0,0%	8.131	195	98,5%	204,14
Leeuwarden	Huish.omvang	51,37	77,06	65,06	Woz-waarde	75,05	140,11	0,5%	8.898	197	83,9%	167,06
Leiden	Huish.omvang	61,37	114,27	79,99	Geen	0,00	79,99	1,2%	5.316	100	52,0%	153,83
Lelystad	Waterverbruik	24,09	71,82	54,02	Geen	0,00	54,02	0,0%	1.760	57	60,5%	89,29
Maastricht	Vastrecht	39,68	39,68	39,68	Vastrecht	114,12	153,80	3,5%	11.324	201	100,0%	153,80
Middelburg	Vastrecht	40,79	40,79	40,79	Vastrecht	110,29	151,08	2,3%	3.619	nb	100,0%	151,08
Nijmegen	Geen	0,00	0,00	0,00	Woz-waarde	145,27	145,27	-25,0%	12.067	155	100,0%	145,27
Rotterdam	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	180,00	180,00	4,0%	60.265	206	100,0%	180,00
's-Gravenhage	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	126,47	126,47	7,1%	32.315	133	96,5%	131,06
's-Hertogenbosch	Vastrecht	46,56	46,56	46,56	Vastrecht	62,40	108,96	0,0%	8.068	128	97,1%	112,21
Sittard-Geleen	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	141,58	141,58	11,8%	6.654	148	100,0%	141,58
Tilburg	Vastrecht	29,94	29,94	29,94	Vastrecht	69,46	99,40	13,6%	11.890	130	100,0%	99,40
Utrecht	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	212,12	212,12	3,4%	33.338	252	99,8%	212,55
Venlo	Vastrecht	174,66	174,66	174,66	Geen	0,00	174,66	1,5%	8.368	176	100,0%	174,66
Westland	Huish.omvang	93,00	115,20	105,73	Woz-waarde	44,12	149,84	-0,1%	7.367	181	100,0%	149,84
Zaanstad	Vastrecht	220,44	220,44	220,44	Geen	0,00	220,44	3,7%	16.476	252	100,0%	220,44
Zoetermeer	Woz-waarde	30,50	30,50	30,50	Geen	0,00	30,50	26,8%	3.250	62	48,0%	63,55
Zwolle	Geen	0,00	0,00	0,00	Vastrecht	112,65	112,65	0,0%	6.565	121	100,0%	112,65
Laagste		0	0	0		0	31	-25,0%	1.760	57	48%	64
Gemiddelde		40	44	42		98	140	4,4%	23.086	158	95,3%	146
Hoogste		220	220	220		212	220	53,2%	60.265	252	100%	220

¹ Waar nodig is voor een éénpersoonshuishouden uitgegaan van een waterverbruik van 47 m3 en voor een meerpersoonshuishouden van drie personen van een waterverbruik van 141 m3. Waar tot een verbruik van 250 m3 hetzelfde tarief van toepassing is, spreken we van een vastrecht.

² Op basis van huishoudensomvang (zie de verantwoording in hoofdstuk 6).

³ Waar nodig is uitgegaan van de in de gemeente geldende gemiddelde woningwaarde.

⁴ Doordat de kostentoekening nogal kan verschillen tussen gemeenten, is de vergelijkbaarheid van dit percentage beperkt.

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

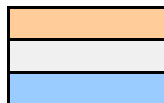

Tabel 10 Secretarie

	Prijs paspoort	Mutatie t.o.v. vorig jaar	Prijs rijbewijs	Mutatie t.o.v. vorig jaar	Prijs uittreksel GBA	Mutatie t.o.v. vorig jaar
Alkmaar	49,60	0,0%	46,50	0,9%	7,90	0,0%
Almere	50,90	2,6%	58,90	1,3%	11,75	-1,7%
Amersfoort	50,90	2,6%	48,00	14,0%	10,40	10,6%
Amsterdam	50,90	2,6%	46,00	2,2%	11,50	0,0%
Apeldoorn	50,90	2,6%	43,15	2,7%	7,40	0,8%
Arnhem	50,90	2,6%	42,90	2,1%	8,20	2,5%
Assen	50,90	2,6%	34,20	1,2%	11,25	1,4%
Breda	50,90	2,6%	43,75	1,6%	8,20	2,5%
Delft	50,90	2,6%	38,20	1,9%	9,10	2,2%
Deventer	50,90	2,6%	63,90	0,0%	11,70	0,0%
Dordrecht	50,90	2,6%	53,20	0,0%	9,25	0,0%
Ede	50,55	1,9%	38,50	3,8%	9,05	1,1%
Eindhoven	50,90	2,6%	32,00	1,6%	6,50	0,0%
Emmen	50,90	2,8%	43,00	4,9%	5,50	0,9%
Enschede	50,90	2,6%	56,05	1,0%	10,20	1,0%
Groningen	50,90	2,6%	61,50	0,5%	12,00	0,0%
Haarlem	50,90	2,6%	41,00	2,6%	14,55	1,0%
Haarlemmermeer	50,90	2,6%	36,80	2,8%	8,90	0,0%
Heerlen	50,90	2,6%	38,00	2,7%	7,20	2,9%
Hilversum	50,90	2,6%	40,00	0,0%	10,50	0,0%
Leeuwarden	50,90	2,6%	45,30	0,0%	9,10	2,2%
Leiden	50,90	2,6%	49,65	2,1%	11,30	1,8%
Lelystad	50,90	2,6%	41,10	1,0%	7,25	1,4%
Maastricht	50,90	2,6%	47,35	4,3%	11,10	2,3%
Middelburg	50,90	2,6%	40,00	16,6%	8,00	6,7%
Nijmegen	50,30	1,4%	41,80	0,5%	9,90	1,0%
Rotterdam	49,60	0,0%	47,00	0,0%	6,05	0,0%
's-Gravenhage	50,90	2,6%	45,25	2,3%	5,70	0,0%
's-Hertogenbosch	49,60	0,0%	41,75	0,0%	9,00	0,0%
Sittard-Geleen	50,90	2,6%	40,00	-20,8%	10,10	2,7%
Tilburg	50,90	2,6%	46,05	2,2%	8,25	0,0%
Utrecht	49,60	0,0%	48,49	1,5%	10,80	2,4%
Venlo	50,90	2,6%	45,00	51,3%	11,60	0,0%
Westland	50,90	2,6%	36,85	1,0%	7,00	9,4%
Zaanstad	50,90	2,6%	43,00	3,0%	11,15	15,5%
Zoetermeer	50,90	2,6%	43,20	3,3%	6,30	2,4%
Zwolle	50,90	2,6%	57,85	0,0%	14,45	0,0%
Laagste	49,60	0,0%	32,00	-20,8%	5,50	-1,7%
Gemiddelde	50,65	2,1%	45,72	2,5%	9,23	1,4%
Hoogste	50,90	2,8%	63,90	51,3%	14,55	15,5%

Legenda:

Relatief hoog
Rond de mediaan
Relatief laag

Verkrijgbaar in de reeks COELO-rapporten

- 94-1 M.A. Allers, C.A. de Kam, *Advies over de kostentoedeling van waterschappen*, 1994.
- 95-1 M.A. Allers, C.G.M. Sterks, *Naar een geïntegreerd stelsel voor gesubsidieerde arbeid? Evaluatie van de voorstellen van de commissie Houben*, 1995.
- 95-2 M.A. Allers, *Inkomenseffecten van het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid*, 1995.
- 96-1 C.G.M. Sterks, M.A. Allers, *Herziening van de financiële verhouding en de lokale lastendruk*, 1996.
- 96-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van de verruiming van het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Groningen*, 1996.
- 96-3 M.A. Allers, *Profijt van de gemeentelijke overheid. De invloed van het gemeentebeleid op de koopkracht van de minima in Groningen*, 1996.
- 96-4 M.A. Allers, *De Armoedenota en het minimabeleid in de gemeente Delfzijl*, 1996.
- 96-5 C.A. de Kam, M.A. Allers, *Om de loongrens. Verkenning van gevolgen van grondslagversmalling bij de premieheffing voor de Ziekenfondswet*, 1996.
- 97-1 M.A. Allers, *Tariefdifferentiatie in de OZB en de fiscale concurrentiepositie van de gemeente Groningen*, 1997.
- 97-2 C.G.M. Sterks, *Alternatieven voor milieuleges*, 1997.
- 97-3 M.A. Allers, *Gemeentelijke woonlasten voor water- en walbewoners vergeleken*, 1997.
- 97-4 A.J.W.M. Verhagen, *Criteria aan de verdeelmaatstaven van specifieke uitkeringen*, 1997.
- 98-1 M.A. Allers, *De invloed van de burger op de gemeentelijke belastingdruk*, 1998.
- 99-1 M.A. Allers, *Gemeentelijk minimabeleid en armoedeval*, 1999.
- 99-2 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Vlaardingen*, 1999.
- 00-1 A.J.W.M. Verhagen, *COELO-Overzicht specifieke uitkeringen 1999, 2000*.
- 00-2 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Soest*, 2000.
- 00-3 K. Grit, *Dynamiek van de lokale overheid. Economisering in Tilburg*, 2000.
- 00-4 M.A. Allers en A. Veenkamp, *Een woonlastenfonds voor Groningen?*, 2000.
- 00-5 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Alphen aan den Rijn*, 2000.
- 00-6 M.A. Allers, *Armoedeval in Amsterdam, 2000-2001*, 2000.
- 00-7 M.A. Allers, *Het decentrale belastinggebied, de kwaliteit van de lokale afweging en de politieke participatie*, 2000.
- 01-1 A.J.W.M. Verhagen, *Voorstel voor wijziging van de Financiële-verhoudingswet en enkele andere wetten*, 2001.
- 02-1 E. Gerritsen, M.A. Allers, *Weerstandsvermogen en vermogenspositie gemeente Apeldoorn*, 2002.
- 02-2 E. Gerritsen, *Begrotingsvergelijking gemeente Zaanstad*, 2002.
- 02-3 M.A. Allers, *Armoedebeleid en armoedeval in Heerlen*, 2002.
- 02-4 M.A. Allers, *Herverdeeleffecten van de voorgenomen afschaffing van de OZB op woningen*, 2002.
- 02-5 E. Gerritsen, *Stille reserves van gemeenten*, 2002.
- 03-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2003*, 2003.
- 03-2 M.A. Allers, *Koopkrachteffecten van afschaffing van de gebruikersheffing van de OZB op woningen*, 2003.

- 03-3 C. Hoeben, *Wie betaalt wat? kostentoedeling bij waterschappen*, 2003.
- 04-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2004*, 2004.
- 04-2 M.A. Allers, *Financiële gevolgen van maximering van de OZB-tarieven*, 2004.
- 04-3 E. Gerritsen en C.G.M. Sterks, *Kostenontwikkeling in de waterketen 1990-2010*, 2004.
- 04-4 M.A. Allers en C. Hoeben, *Achtergronden van tariefstijgingen van gemeentelijke belastingen*, 2004.
- 04-5 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen invoering waterketentarief voor de lastenontwikkeling van huishoudens*, 2004.
- 05-1 C. Hoeben en E. Gerritsen, *Gevolgen van ontwikkelingen in de waterketen voor de lastendruk van huishoudens*, 2005.
- 05-2 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2005*, 2005.
- 05-3 C. Hoeben, *Koopkrachtontwikkeling van ouderen, gehandicapten en chronisch zieken in Amsterdam*, 2005.
- 05-4 M.A. Allers, *Methoden voor het ontwikkelen van financiële verdeelmodellen*, 2005.
- 06-1 M.A. Allers, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2006*, 2006.
- 06-2 C. Hoeben, *Kostentoerekening en kostendekking van gemeentelijke heffingen in Noordenveld*, 2006.
- 06-3 E. Gerritsen, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Audit WB21: Kosten- en lastenontwikkeling ten gevolge van de NBW-opgave wateroverlast*, 2006.
- 07-1 M.A. Allers, A.S. Zeilstra, C. Hoeben en J.Th. van der Veer, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2007*, 2007.
- 07-2 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in De Marne*, 2007.
- 07-3 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in Eemsmond*, 2007.
- 07-4 C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Kostprijsberekening en tariefbepaling gemeentelijke heffingen in Winsum*, 2007.
- 07-5 M.A. Allers en B. Steiner, *Uitgavenbehoeften van Nederlandse gemeenten*, 2007.
- 08-1 M.A. Allers, L.A. Toolsema en A.S. Zeilstra, *De financiële positie van de gemeente Harlingen en de sturingsmogelijkheden van de raad*, 2008.
- 08-2 M.A. Allers, C. Hoeben, L.A. Toolsema en A.S. Zeilstra, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2008*, 2008.
- 09-1 M.A. Allers, C. Hoeben en A.S. Zeilstra, *Belastingoverzicht grote gemeenten 2009*, 2009.
- 09-2 M.A. Allers en A.S. Zeilstra, *Bevolkingsdaling en gemeentelijke financiën*, 2009.
- 09-3 C. Hoeben, *Achtergrond tariefontwikkeling reinigingsheffingen 2009*, 2009.
- 09-4 A.S. Zeilstra, L.A. Toolsema en C. Hoeben, *Kosten en baten riolering en afvalinzameling en -verwerking in Capelle aan den IJssel*, 2009.
- 09-5 C. Hoeben, *Ontwikkeling van de lokale woonlasten voor eigenaren van woningen 1998 - 2009*, 2009.

Bovenstaande rapporten kunnen worden gedownload van Internet (www.coelo.nl), of besteld bij COELO, postbus 800, 9700 AV Groningen, telefoon 050 3637018.

Andere COELO-uitgaven:

Atlas van de lokale lasten. Verschijnt jaarlijks sinds 1997.

Woonlastenmonitor. Verschijnt jaarlijks sinds 2008.

Meer informatie over COELO en COELO-publicaties is beschikbaar via www.coelo.nl